

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1892.

Andra Kammaren.

N:o 24.

Fredagen den 1 april.

Kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 24 nästlidne mars.

§ 2.

Till Kammaren hade inkommit följande sjukbetyg, som upplästes:

Att ledamoten af Riksdagens Andra Kammare hr G. Jansson i följd af sjukdom (Bronchitis acuta) är förhindrad att bevista kammarens sammanträden, intygar

Stockholm den 31 mars 1892.

Thure Hellström,
leg. läkare.

§ 3.

Efter föredragning af Kongl. Maj:ts på kammarens bord hvilande proposition till Riksdagen, angående pension å allmänna indragningsstaten åt aflidne f. d. öfversten och chefen för Skaraborgs regemente m. m. A. J. Wästfels enka, Louise Sofie Wästfelt, född Geijer, hänvisades densamma till behandling af statsutskottet.

§ 4

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet herr *Elis Nilsons* i senaste sammanträdet aflemnade motion, n:o 195.

Vid föredragning dernäst af *E. Beckmans* motion, n:o 196, anförde:

Herr Johansson från Stockholm: Herr talman! Jag skall be att få instämma i den nu föredragna motionen.

Andra Kammarens Prot. 1892. N:o 24.

Herr Olsson från Stockholm: Äfven jag ber att få instämma i denna motion.

Härefter blef den ifrågavarande motionen hänvisad till Andra Kammarrens tillfälliga utskott n:o 1.

§ 5.

Föredrogos, men blefvo ånyo bordlagda konstitutionsutskottets memorial och utlåtanden n:is 6, 7 och 8.

§ 6.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

Herr <i>M. Dahn</i>	under 14 dagar fr. o. m. den 2 dennes,			
» <i>O. Melin</i>	» 10 » » » 8 »	och		
» <i>A. Göransson</i>	» 4 » » » 2 »			

§ 7.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

n:o 39, angående ordnande af landtförsvaret;

n:o 40, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående afskrifning af de å viss jord hvilande grundskatter m. m. äfvensom inom Riksdagen väckta motioner;

n:o 41, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående ändring i lagen om lindring i rustnings- och roteringsbesvären den 5 juni 1885 äfvensom inom Riksdagen väckta motioner i samma ämne; och

n:o 42, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående dispositionen af inflytande hyresinkomster från de till svenska kronans egendom i Konstantinopel hörande bodlägenheter;

bankoutskottets memorial:

n:o 8, angående reglering af aflöningsförmånerna för tjänstemännen vid riksbankens hufvudkontor;

n:o 9, i anledning af gjord ansökning om utbekommande af ränta å ett i riksbanken deponerat, men ej i behörig tid uttaget penningbelopp; och

n:o 10, angående förhöjning i det till förre pappersmästaren vid Tumba bruk J. R. Ulander anvisade årliga understöd;

lagutskottets utlåtanden:

n:o 32, i anledning af ej mindre Kongl. Maj:ts proposition angående förändrad lydelse i vissa delar af värnpligtslagen den 5 juni 1885 än äfven väckta motioner dels om ändring af § 35 mom. 2 samma lag och dels om antagande af ny värnpligtslag; och

n:o 33, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse af § 58 i förordningen om kommunalstyrelse på landet; samt

Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 12, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning rörande större bolags förvärf af jordegendom i vissa delar af landet m. m.

Dessa ärenden skulle uppföras främst å föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

§ 8.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 22, till Konungen, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af Dramatiska teatern och inköp för statsverkets räkning af fastigheten n:o 41 i kvarteret Blasieholmen.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag, hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 2,47 e. m.

In fidem
Hj. Nehrman.

Lördagen den 2 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades det i kammarens sammanträde den 26 nästlidne mars förda protokoll.

§ 2.

Föredrogos, men blefvo ånyo bordlagda, statsutskottets utlåtanden n:is 39, 40 och 41.

§ 3.

Herr *talmannen* yttrade härefter:

*Ang. före-
dragnings-
listan.*

Enligt talmanskonferensens beslut ber jag få till kammaren hemställa, att dessa trenne statsutskottsutlåtanden jemte dermed sammanhängande utlåtanden från lagutskottet och bevillningsutskottet måtte sättas främst bland två gånger bordlagda ärenden på föredragningslistan till nästa onsdag den 6 april.

Ordet begärdes af

Herr Ola Bosson Olsson, som yttrade: Då denna fråga utan tvifvel är för landet af ganska stor vigt och kanske till och med är den viktigaste, som vid denna riksdag förekommer, torde det vara skäl, att den icke forceras på det sätt, som talmanskonferensen och herr talmannen behagat föreslå, ty denna tid är allt för kort för att man skulle hinna sätta sig in i dessa digra betänkanden. Vi fingo, som herrarne veta, i går eftermiddag utdelade dessa tre betänkanden, i dag har i bevillningsutskottet justerats ett betänkande af enahanda art. Hur snart detta inkommer till kammaren, kan jag icke säga, men det kan dock vara troligt, att det icke kommer i dag, utan först om måndag, om det då blir plenum. När det således är fråga om så vidlyftiga betänkanden som dessa, tycker jag, att det icke är allt för mycket begärdt att kam-

marens ledamöter skola få tid att hinna sätta sig in i frågorna. Dessutom vill jag fästa uppmärksamheten derpå, att i närvarande stund icke mindre än aderton af kammarens ledamöter erhållit permission, och jag är för min enskilda del öfvertygad om, att för hvar dag som går resa allt flera personer. För frågans behandling är detta föga glädjande. Det är dessutom af ganska stor vikt, såsom jag redan förut har anmärkt, att kammarens ledamöter få tid att sätta sig fullkomligt in i en så viktig fråga som denna. Det är också en annan omständighet, som jag tror skulle lända frågan till fördel och till ett sundare beslut. Såsom vanligt är, resa en del af kammarens ledamöter hem till påsk på permission och få då tillfälle att konferera något med sina valmän och höra deras tankar i denna viktiga fråga. Jag skall således anhålla, att kammaren måtte besluta att uppskjuta denna frågas behandling till första onsdager efter påsk.

Ang. föredragningslistan.
(Forts.)

Häruti instämde herr *Bülow*.

Herr vice talmannen Danielson anförde: Det är nog sant, att denna fråga är mycket viktig, men lika sant är, att den icke är ny. Jag tror, att ingen af kammarens ledamöter är obekant med den och med de skäl och motskäl, som kunna anföras i denna fråga, som så ofta har varit på tal i riksdagen både med afseende på det förslag, som kommit från Kongl. Maj:t, och de som kommit från motionärerna. Jag tror, som sagdt, att den icke är ny för oss, utan att vi temligen väl känna till denna sak. Att dessa betänkanden äro temligen omfattande, vill jag icke förneka, men vi ha tre, fyra dagar på oss, och jag tror, att då det största betänkanudet icke innehåller mer än 40 sidor, vi på den tiden kunna hinna se, huru utskottet tänkt sig saken.

Hvad beträffar herr Olssons yttrande, att man skulle få höra sina kommittenters mening, tror jag, att kommittenterna ha så många år sysselsatt sig med tankarna på lösningen af denna fråga, att det icke kan vara obekant för oss hvad våra kommittenter önska och hvad vi sjelfva önska. Jag tror att, om vi skulle uppskjuta denna fråga, Riksdagen komme att räcka åtskilligt öfver den tid, som är i grundlagen bestämd. Efter påsk föreligger en mängd frågor, såsom hela tulltaxan, läroverksfrågan och åtskilliga andra, så att jag tror att de få veckor, som äro oss tillmätta af den vanliga riksdagstiden efter påsk, blifva så ansträngande och upptagna, att, om vi gömma denna fråga till dess, vi kanske få vara kvar här ett godt stycke in i juni, och det tror jag ingen af oss vill. Jag vill vidare fästa herrarnes uppmärksamhet derpå, att frågans utgång kan komma att leda dertill, att man behöfver omarbete hela fjerde hufvudtiteln, och det fordrar äfven sin tid och mycket arbete dertill. Jag kan således icke finna, att frågans behandling skulle vinna, om man uppskötte den på det sätt som nu är yrkadt, utan jag tror tvärt om, att vi bör afgöra den före påsk. Att en och annan begär permission och reser hem, är något som kan inträffa när som helst, och att gömma på denna fråga till dess vi alla äro samlade, är naturligtvis

Ang. före-
dragnings-
listan.
(Forts.)

omöjligt. Med anledning af hvad jag nu anfört anhåller jag, att kammaren bifaller hvad talmanskonferensen för sin del beslutit, nemligen att dessa frågor måtte föredragas och afgöras i plenum nästa onsdag, och jag yrkar således, att kammaren icke måtte biträda det af herr Olsson framställda yrkandet.

Herr Gustafsson: De skäl, som herr Olsson framfört för uppskjutande af denna fråga till efter påsk, kunna åtminstone icke för mig vara tillräckligt vägande. För ett sådant uppskjutande anförde herr Olsson först och främst, att det vore så digra betänkanden, som nu föreläge. Men så digra äro icke dessa betänkanden, att man icke med god vilja kan läsa igenom dem och sätta sig in i deri afhandlade frågor till om onsdag. Jag tror knappt, att dessa betänkanden behöfva genomläsas för att man skall känna hufvuddragen af den stora frågan som der behandlats. Vi veta ändå alla hvad som står deri, och hur frågan ligger. Icke heller behöfva vi rådfråga våra kommittenter. Deras tänkesätt känna herrarne alla mycket väl, och I kännen också edra egna tankar, eller hur? Har icke denna fråga så många gånger varit på tapeten inom Riksdagen, att I kännen densamma i grund och botten, om I bara viljen?

Om också några riksdagsmän nu äro permitterade, tror jag ändå, att de skola vara nog patriotiska att komma hit tillbaka, då en så vigtig fråga skall afgöras, och att vi då skola vara mangrant samlade. Jag skulle anse det vara en skam för hvarje riksdagsman, att, när en sådan fråga är före, icke vara i Riksdagen närvarande. Det skulle vara ytterst starka skäl för handen, för att man skulle kunna ursäktas, om man icke infunne sig här vid en så vigtig frågas behandling. Hvad sedan påskloftet beträffar, så tror jag att det vore allra bäst, om det komme bort. Men icke bör det hindra oss att före påsk afgöra en så vigtig fråga, helst så många andra vigtiga frågor ändå återstå att behandla efter påsk.

För min del kan jag icke vara med om att uppskjuta frågans behandling, utan får jag på det varmaste förorda, att frågan kommer före nästa onsdag.

Herr Persson i Mörarp: Herr talman! Jag har egentligen ingenting nytt att säga. Emellertid vill jag nämna, att det var först efter en långvarig öfverläggning och för att riksdagsarbetet icke skulle komma att räcka måhända öfver maj, kanske in i juni månad, som talmanskonferensen beslöt såsom sin mening uttala, att det vore ytterst nödvändigt att få försvarsfrågan afgjord före de s. k. påskferierna. Herrarne skola besinna, huru många stora ärenden, som återstå att behandla vid denna riksdag. Det är, som herr vice talmannen nämnde, större delen af fjerdde hufvudtiteln, det är hela åttonde hufvudtiteln och det är tullfrågan, hvarmed vi måhända uteslutande komma att sysselsättas ett par veckors tid. Jag tror, att det skulle väcka stor ovilja hos Riksdagens ledamöter, om de skulle vara nödsakade att vara samlade här åtminstone tre veckor utöfver den ordinarie riksdagstiden, i

stället för att Riksdagen kanske skulle kunna avslutas i något så när vanlig tid, om vi nu afgöra denna fråga före påsk.

Jag kan ej alls medgifva, såsom det har påståtts i tidningspressen och äfven på andra håll, att man gjort sig skyldig till ett obehörigt forcerande af denna frågas behandling i Riksdagen. Ty det är icke så. Man kan icke hjälpa, att frågan kommit fram så kort före påskferierna. Det hade varit bättre, om den kommit någon tid förut. Jag behöfver blott erinra om anledningen till, att så icke skett. Anledningen är, att utskottet icke förrän temligen långt in på riksdagen kunde börja med de förberedande arbetena till följd af det trassel, som uppstod vid remiss af åtskilliga motioner i ämnet.

Jag anhåller således att få instämma i det förslag, som afser, att dessa ärenden skola sättas på föredragningslistan till nästa onsdag.

Herr Ola Bosson Olsson: Ja, att herr Gustafsson har kunnat så hastigt sätta sig in i denna fråga, är en fördel för honom. Men det är icke sagdt, att vi alla ha en så snabb uppfattningsförmåga som han har.

Hvad det beträffar, att jag till exempel icke skulle veta, huru jag skall rösta i denna fråga, så ber jag att få förklara, att det vet jag lika väl som herr Gustafsson sjelf vet, huru han skall rösta. Jag skall därför icke vexla ord med honom i det afseendet.

Hvad herr Anders Persson yttrade rörande riksdagsarbetets förlängning genom uppskjutande af denna frågas behandling kan jag icke fatta. Man behöfver blott se på föredragningslistan och på de ärenden, som utom försvarsfrågan redan inkommit till kammaren, för att finna, att det blir nog att göra med andra frågor, till dess permissioner komma att till större antal beviljas i och för hemlof till påsk. Jag tror icke, att riksdagen komme att förlängas med en enda dag genom det föreslagna uppskofvet. Jag vill tillägga, att, såvidt jag minnes rätt, så behandlades en fråga af samma beskaffenhet som denna förliden riksdag icke förr än den 19 april. Om den nu blefve uppskjuten till efter påsk, så komme den ändå att behandlas ungefär lika tidigt i år som i fjor, och i fjor slutade riksdagen den 15 maj. För min del låter jag därför icke skrämma mig med det, att ett uppskof med denna fråga skulle förlänga riksdagen.

Som jag nu hört, att vi icke skulle få något plenum efter påsk förrän på lördagen, ber jag emellertid att få ändra mitt yrkande derhän, att denna frågas behandling här i kammaren måtte uppskjutas till första plenum efter påsk.

Herr Lyttkens: Herr talman, mine herrar! Den ärade talaren, som nyss yttrade sig här och uttalade sitt tvifvel derom, att alla skulle kunna hinna till nästa onsdag sätta sig in i denna fråga, men att han väl skulle kunna det, hade gerna kunnat tillmätta oss öfriga samma förmåga, som han tillmätte sig sjelf. Ty jag tror, att vi litet hvar skulle kunna medhinna att sätta oss in i frågan till onsdagen.

Ang. föredragningslistan.
(Forts.)

Hvad beträffar sjelfva saken, så sammanfaller den siste talarens senaste yrkande precis med det han först framställde; ty enligt talmanskonferensens beslut blir första plenum efter påsk ett bordläggningsplenum, nemligen på onsdagen den 20 april, och första arbetsplenum påföljande lördagen.

Hvad beträffar anmärkningen att så många ledamöter af kammaren nu äro borta, så vet jag speciellt att många af dem ämna att infinna sig, när frågorna komma före. Flere af mina bekanta hafva bedt mig att telegrafera till dem när dessa frågor skola förekomma, så att de skola hinna upp i tid; och jag förmodar att andra riksdagsmän hafva fått samma uppdrag af andra, så att nog komma de fleste af de sexton, som nu äro frånvarande, att infinna sig. Svårare skulle det bli, om vi skulle uppfylla den ärade talarens önskan, att taga dessa ärenden före vid första plenum efter påsk, d. v. s. på onsdagen, ty då vore det många som måste resa hemifrån redan på annandagen, för att hinna upp i tid. Dessutom hafva vi så mycket annat att göra efter påsk. Tänk hvilken massa gemensamma voteringar vi få, bara rörande ändringar i tulltaxan. Vi känna alla, att under sista delen af riksdagen hopa göromålen sig; och skola då äfven så stora och viktiga frågor som dessa skjutas upp till efter påsk, så blir det rakt omöjligt att sluta riksdagen i tid, och kansliet kan ej heller då hinna med sina göromål i-rätter tid.

Jag tror för öfrigt att vi alla liksom han kunna erkänna, att vi mycket väl kunna hinna sätta oss in i dessa frågor till om onsdag. Jag yrkar därför bifall till talmanskonferensens förslag, helst som jag är öfvertygad om att första kammaren beslutar företaga dessa frågor om onsdag; och man bör såvidt möjligt är laga så, att större och viktigare frågor behandlas samtidigt i båda kamrarna.

Jag yrkar sålunda, att dessa ärenden må förekomma om onsdag.

Härmed var öfverläggningen i detta ämne slutad; och efter det herr talmannen gifvit propositioner å de gjorda yrkandena, biföll kammaren den af herr talmannen i enlighet med talmanskonferensens beslut gjorda hemställan.

Herr Jonsson i Hof begärde härefter ordet och yttrade: Då kammaren nu beslutat, att statsutskottets betänkande n:o 39 äfvensom n:is 40 och 41 jemte dermed sammanhängande frågor skola ställas främst på föredragningslistan nästa onsdag, men den viktigaste af dessa frågor onekligen nu såsom förut är lagutskottets betänkande n:o 32 rörande ändring i värnpligtslagen, tager jag mig friheten hemställa, att af dessa frågor lagutskottets betänkande n:o 32 måtte sättas framför statsutskottets betänkande n:o 39.

Denna hemställan bifölls.

§ 4.

Föredrogos vidare och bordlades för andra gången:

statsutskottets utlåtande n:o 42;

bankoutskottets memorial n:is 8, 9 och 10;

lagutskottets utlåtanden n:is 32 och 33; samt

Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 12.

§ 5.

Herr Talmañnen yttrade: Innan jag öfvergår till föredragningen af de ärenden, som föreligga till kammarens afgörande, ber jag att få omnämna några beslut, som jemväl fattades i talmanskonferensen angående riksdagsarbetet under närmaste veckor, nemligen att om dessa frågor, som nu satts främst på föredragningslistan om onsdag, icke blifva färdiga på en dag i någon af kamrarne, kommer i den kammaren ett plenum att hållas på torsdagsaftonen. Derefter hållas ordinarie sammanträden, börjande kl. 11 både på fredagen och lördagen, för att hinna få färdiga alla de ärenden, som inkomma före påsk.

Under påskveckan hålles endast ett bordläggningsplenum nemligen på onsdagen; i veckan efter påsk likaledes ett bordläggningsplenum på onsdagen; och uttalade talmanskonferensen den väntan och förhoppning, att de ordinarie utskotten sistnämnda dag också återupptaga sin verksamhet, för att förbereda ärenden till behandling i kammarens första arbetsplenum, som hålles på lördagen efter påsk. Detta plenum kommer att börja med gemensamma voteringar.

§ 6.

Föredrogs och bifölls statsutskottets memorial n:o 38, med förslag till åtskilliga stadganden, hvilka böra införas i det nya reglementet för riksgäldskontoret.

§ 7.

Till kammarens afgörande förelåg vidare lagutskottets utlåtande n:o 27, i anledning af väckt motion angående ändrad lagstiftning i syfte att frånskild hustru måtte erhålla rätt till införsel i mannens enskilda egendom.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande inom Andra Kammaren af herr *C. F. Petersson* i Dänningelanda afgifna motion, n:o 137, icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Ordet lemnades på begäran till

Herr *Petersson* i Dänningelanda, som yttrade: Herr talman! Jag tror det hade varit välbetänkt, om lagutskottet hade funnit skäl att

bifalla min motion. Det händer tyvärr icke så sällan i våra dagar, att äkten- skapen upplösas, och detta förhållande synes mera till- än aftaga. Ofta är det så, att mannen har så missvärdat sin ställning som familjefader, att han icke kan anförtros barnens uppfostran, utan denna måste upp- dragas åt qvinnan, dervid domstolen då i stället ålägger honom att er- lägga ett visst årligt bidrag till deras underhåll. Har han då ingen enskild förmögenhet, kan detta årliga understöd gå förloradt. Det hän- der icke så sällan, då fadern är tjensteman, att han sitter med flera tusen kronors årlig lön; men icke ens i denna kan hustrun få någon säkerhet. Har hon då ingen egen förmögenhet, så kan det inträffa, att hon och barnen komma i verklig nödstäld belägenhet; och finnas inga släktingar, som kunna åtaga sig barnens vård, så hemfaller familjen till kommunen, hvilket hvar och en vet är ganska vanligt.

Lagutskottet har ju också gillat mitt syftemål, då det i sitt utlå- tande sagt att de förhållanden, som i motionen beröras, äro behjertans- värda. När lagutskottet således hyst denna åsigt, kunde man äfven hoppats att utskottet skulle hafva bifallit något så anspråkslöst som ett skrifvelseförslag till Kongl. Maj:t. Men då icke ens detta tillstyrkts. ehuru utskottet som sagdt ansett motionen behjertansvärd, hoppas jag att de åsichter, den förfäktar, skola af omständigheternas magt bryta sig fram, och att lagutskottet ett annat år liksom Riksdagen skall anse inga hinder möta för ett beslut i den rigtning, jag föreslagit.

Jag skall för närvarande åtnöja mig med hvad lagutskottet väl- villigt yttrat.

Vidare anfördes icke. Utskottets hemställen bifölls.

§ 8.

I ordningen förekom dernäst lagutskottets utlåtande n:o 28, i an- ledning af väckt motion om ändring i gällande bestämmelser om lös- öreköp.

I detta utlåtande hemställde utskottet,

att Riksdagen ville, med anledning af förevarande inom Andra Kammaren af herr *J. P. Jansson* i Saxhyttan afgifna motion, n:o 147, i skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t måtte låta utarbета och för Riks- dagen framlägga förslag till lag, hvarigenom stadgas, att förordningen i afseende på handel om lösören, som köparen låter i säljarens vård kvarblifva, den 20 november 1845 skall vara tillämplig jemväl i det fall, att säljaren försättes i konkurstillstånd, så att, derest beträffande sådana lösören icke före konkursens början vidtagits de i nämnda för- ordning föreskrifna åtgärder, egendomen skall räknas till konkursboet.

Efter uppläsande häraf anförde:

Herr Edelstam: Herr talman! Då denna fråga var före vid 1890 års riksdag, tog jag mig friheten att yrka afslag på lagutskottets dåvarande hemställan i samma riktning som nu. Då jag icke sedan dess förändrat min åsigt i frågan, skall jag äfven nu tillåta mig att yrka afslag. Men då jag väl vet att kammaren kommer att fatta samma beslut som förut, skall jag nu icke utveckla skälen för detta mitt yrkande, utan inskränker mig till ett yrkande om afslag.

Herr Jansson i Saxhyttan: Jag skall deremot tillåta mig att helt enkelt yrka bifall till hvad lagutskottet föreslagit.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt herr talmannen till proposition upptagit de olika yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 9.

Härefter föredrogs lagutskottets utlåtande n:o 29, i anledning af väckt motion angående framläggande af förslag till lag rörande ny löne-*Ang. ny löne-
reglering för rikets pre-
sterskap.*

Motionären, ledamoten af Andra Kammaren, Herr *O. W. Redelius* hade uti sin ifrågavarande motion, n:o 112, föreslagit, att Riksdagen behagade besluta att genom skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lag angående ny löneroglering för rikets presterskap på i motionen närmare angifna grunder, och att lönen måtte uppföras på ordinarie stat.

Utskottet hemställde emellertid, att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

I fråga härom anförde:

Herr Redelius: Då den nu föredragna frågan enligt utskottets eget medgifvande är af synnerligen genomgripande betydelse i så väl kyrkligt som socialt hänseende, ber jag att få ledsaga utskottets utlåtande med ett par ord. Såsom synes har jag dristat hemställa, »att Riksdagen behagade besluta att genom skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lag angående ny löneroglering för rikets presterskap på ofvan angifna grunder, och att lönen uppföres på ordinarie stat.» Dessa grunder äro 1:o att alla afgifter till statskyrkans prester såväl för fastighet som för inkomst ingå till statsverket; 2:o att hvad som erfordras till en anständig bergning utöfver inkomsten af bostället fyllas af statskassan utan någon direkt afgift från församlingsbornas sida; 3:o att bostälленas afkastning uppskattas till sitt verkliga värde, dock med frändragande af medelkostnaden för byggnadsskyldighetens fullgörande och för embetsskjuts.

Ang. ny löne-
reglering för
rikets pre-
sterskap.
(Forts.)

Utskottet har, såsom synes, afstyrkt motionen och hemställt, att den icke må föranleda någon åtgärd. Att så skulle gå, var ju icke oväntadt. Men det synes mig vara af vigt *huru* frågan faller, om den faller framåt eller tillbaka, huruvida alltså det kan vara något skäl att en annan gång återkomma med någonting i samma riktning eller icke. För detta ändamål ber jag att få något litet granska utskottets skäl.

Först säger utskottet: »I saknad af hvarje utredning om demånga sins emellan olikartade förhållanden, som af frågan beröras, låta sig icke heller de verkningar som af ett bifall till motionärens framställning blefve en följd, med någon bestämdhet urskiljas». I denna period finnas, såsom synes, två skäl angifna. Det ena är saknaden af utredning. Om dermed menas saknaden af ett fullständigt detaljeradt lagförslag, då är det ju alldeles riktigt. Ty något sådant är icke utarbetadt af det enkla skälet, att jag icke anser mig i stånd dertill. Icke heller tror jag det i allmänhet fordras af en motionär, som begär en skrivelse till Kongl. Maj:t i en viss angifven riktning, att han för framgången af en sådan hemställan skall framkomma med en uttömmande utredning, ty detta står i allmänhet icke enskilda riksdagsmän till buds. Men om man med en sådan utredning endast vill afse de nödvändiga förutsättningarna eller grunderna för det som begäres, vågar jag tro att sådana förefinnas; så att önskan af utredning är mera beroende på hvad vilja man har till saken än själfva insigten om sakens betydelse. Dessutom ber jag i fråga om utredningen att få erinra, att äfven om sådan förbragts, så är jag långt ifrån säker att densamma skulle föranledt utskottet att tillstyrka motionen. Jag tror det, därför att jag har haft erfarenhet om slikt under denna riksdag. Förut har nemligen inom denna kammare behandlats en motion, hvari jag verkligen förbragte en sådan utredning, att lagutskottet sjelft erkände, att den var nöjaktig och att det förefans grundade skäl att vidtaga den af mig i nämnda motion föreslagna åtgärd, men utskottet afstyrkte densamma ändå af andra skäl. Detta angående utredningen.

Hvad beträffar den andra punkten i den upplästa perioden, eller att man icke förmår bestämdt urskilja följderna, så anser jag det vara fullkomligt riktigt. I allmänhet tror jag, att det är så, att man sällan förmår följa verkningarna af ett riksdagsbeslut mycket långt in i framtiden. För min del har jag trott, att det är tillräckligt, att man kan urskilja verkningarna så långt framåt i tiden, att man med någorlunda trygghet kan taga nästa steg framåt samt bedöma, att detsamma är taget i rätt riktning. Jag tror, att man dermed kan låta sig nöja.

Vidare säger utskottet, att utgångspunkten för motionen lider af en viss ensidighet så till vida, att hänsyn allenast tagits till deras anspråk, hvilka icke omfatta svenska kyrkans lära och för den skall icke heller vilja bidra till aflönandet af dess presterskap. — Jag har berört denna fråga, det är uppenbart, och utskottet har rätt deruti, men om detta nu skall kallas utgångspunkten, det är en annan sak och kan bero på godtycke. För mig har utgångspunkten varit 1862 års förordning och för handen varande förhållanden, hvartill jag skall be att

sedan få återkomma, men ingalunda har jag tagit min utgångspunkt från den sida, som utskottet särskildt betonat. Jag har visserligen framhållit den sidan, ty det är ett sakförhållande, som förefinnes och som ej kan resoneras bort, utan måste tagas med i beräkningen.

Ang. ny löne-
reglering för
rikets pre-
sterskap.
(Forts.)

Ytterligare säger utskottet, att motionären »förorddat en fullständig brytning med den i församlingarnas sjelfbestämmningsrätt innerst grundade princip, enligt hvilken sedan uråldriga tider församlingarna inom den svenska kyrkan sjelfva aflönat sina själasörjare». Denna brytning, för att nyttja utskottets ord, är redan skedd; den är ett faktum. Första brytningen af någon större betydelse var utan tvivel den förutnämnda förordningen af år 1862, hvilken frantog församlingarna rätten att med sitt presterskap öfverenskomma om aflöningen, och i denna kammare har mer än en gång under den tid, jag haft äran vara ledamot af densamma, framkastats klander mot regeringen, då den någon gång undantagsvis fastställt en öfverenskommelse mellan någon viss församling och dess presterskap om ändringar i den bestämda aflöningen. Församlingarna hafva således för närvarande icke någon egentlig sjelfbestämmningsrätt, åtminstone icke i ordets hela vidd, i detta afseende. Brytningen är redan skedd, den är icke något, som jag hittat på; det är endast fråga, om man vill taga det redan tagna steget fullt ut eller ett steg till i den riktning, i hvilken man begynt gå.

Vidare säger utskottet, att riktigare hade varit, om motionären »grundat sin framställning på någon inom svenska kyrkans församlingar råddande önskan om ävägbringandet af en dylik brytning». Jag vet icke, huru dermed förhåller sig; det är icke utredt och jag kan icke heller utröna det, ty det bevisar intet, om jag från en eller annan församling eller från enskilda personer, som instämt med mig, hört en sådan önskan uttalas. Det bevisar ju ingenting. Men naturligen skulle regeringen kunna inhemta denna önskan, om den ansåge det vara viktigt att inhemta densamma. Det behöfdes ju blott ett penndrag, för att vederbörande skulle infordra yttranden i detta afseende, och då finge man veta, huruvida en sådan önskan förefunnes.

Ytterligare säger utskottet, att utskottet betviflar, att en sådan önskan om ävägbringandet af en dylik brytning skulle göra sig gällande. För min del anser jag det vara *en* sak, om denna önskan förefinnes, *en annan*, om den skall göra sig gällande. Att den hittills icke kunnat göra sig gällande, är uppenbart, ty det beror ju på Riksdagen, som representerar svenska folket; och huruvida *den* önskar gå i denna riktning, får man veta i dag. Finnes denna önskan till på annat sätt, kan den icke göra sig gällande.

Emellertid är detta hufvudskälet för afstyrkande, och deremot har man ju ingenting synnerligt att sätta; här besannas således det gamla ordspråket »stat pro ratione voluntas».

Jag ber dock få tillägga, att dessa af utskottet anförda skäl naturligen icke kunnat vara bestämmande för mig, då jag skref motionen, emedan jag då icke kunde veta, hvilka skäl utskottet ville eller kunde komma att anföra för sitt afslag. Jag måste ju haft andra skäl för mitt

Ang. ny löne- förslag och jag ber att nu få nämna dem i största korthet. Det för-
reglering för nämsta af dessa har varit önskan att åstadkomma reformer inom svenska
rikets pre- kyrkan, ty jag måste erkänna, att det icke står bra till; jag önskar det
sterskap. vore bättre.

(Forts.)

Jag ber att få såsom en förklaring eller liknelse anföra en liten händelse, som jag upplefvat i mina dagar. Jag ville nemligen en gång komma öfver en sjö, som var långsträckt och smal, men det stod ingen annan båt mig till buds än en, som hade ett betänkligt qvisthål i boten. Jag hade då att välja emellan att antingen låta bli färden med denna skröpliga båt och gå omkring sjön eller att använda denna båt. Jag valde emellertid det senare, satte min fot öfver hålet, stod och öste ur båten det inströmmande vattnet, medan min kamrat rodde och på det sättet kommo vi öfver sjön. Vi voro öfverens derom, att båten var bristfällig, att det varit önskligt, att vi kunnat laga densamma innan vi gäfvo oss ut i den eller att vi haft en bättre båt, men fastän vi voro öfverens om allt detta, så hoppade vi icke i sjön utan stannade kvar i båten och lyckades komma i land.

Denna händelse har sedermera stått för mig många gånger, emedan den kunde vara en bild af vår kyrkliga samfundsordning i *yttre* hänseende. Det synes mig vara en beaktansvärd sak att ordna de kyrkliga förhållandena till något bättre, men frågan är, huru man skall kunna undanrödja de hinder, som dervid möta i de sins emellan olika kyrkliga sträfvandena.

Ser man saken från den sidan, finner man att vi ingalunda äro ense om hvad som utgör svenska kyrkan. Meningarna derom skifta på mångahanda sätt; somliga vilja icke veta af något kyrkosamfund, under det att andra vilja hafva det så ändradt, att det passar för *dem*. Jag har föreställt mig, att det vore möjligt att i någon mån undanrödja dessa hinder derigenom, att man låte hvarje samfund afgöra sina egna inre angelägenheter, sina kyrkliga och rent religiösa frågor, under det statsmagterna finge afgöra hvad som för hela samfundet vore af vigt. Då jag tänker på denna sidan af saken, måste jag taga hänsyn till att det finnes en hel mängd s. k. dissenters. Jag tror att det fins många af dessa, som vilja vara kristna, men det fins också sådana, som icke hafva någon religion alls, men som dock måste räknas till statskyrkan, vare sig de vilja det eller ej, och detta tycker jag icke är bra.

Härvid kan invändas, att man skulle kunna komma med ett *lag*-förslag, som icke tager frågan blott ekonomiskt. Ja väl, men deremot fins för mig ett tillfälligt hinder deri, att vi nu hafva en kyrkolagskomité i verksamhet, och jag sålunda med största sannolikhet kan förutse, att hvarje förslag till lagändring skulle afstyrkas af lagutskottet just därför att vi hafva en sådan komité. Därför måste jag inskränka mig till att taga saken från den ekonomiska sidan, hvilken synpunkt jag äfven anser vara vigtig nog dertill.

Många motioner hafva framkommit för att reglera denna fråga, och vi hafva stått emot hvarandra i mångt och mycket. Detta är dock sakförhållanden, som kräfva beaktande och som förr eller senare måste

ordnas, och dervid måste man ju se till hvad som är rättvist. Derför har jag trott, att det vore helsosamt att tillmötesgå och räcka dem handen, som vilja vara kristna och taga vård om religionens kraf, fast de icke äro ense med mig och med mina liktänkande om hvad som är att anse såsom den rena läran, och detta så mycket hellre, som jag i den svåra, nu pågående religiösa striden icke gerna vill se varma kristna stå såsom mina motståndare. Striden kommer, jag vågar uttala den uppfattning, att blifva svårare i en icke aflägsen framtid, och denna strid — så ter det sig för mig åtminstone, och denna min uppfattning må stå för min räkning — kommer att stå icke mellan statskyrka och frikyrka, utan mellan kristendom och hedendom, mellan kristne och icke kristne, ty den närvarande kombinationen i kammaren anser jag onaturlig och öfvergående. När de som verkligen vilja vara kristna vötera med dem, som icke vilja veta af någon kristendom, så är detta onaturligt och en dylik förening kan icke bestå. Derför är det bättre att bortse från hvad man kan bortse ifrån och låta kristendomen vara det väsentliga. Detta har varit det afgörande skälet för mig att vilja räcka en tillmötesgående hand mot dissenters. Jag vill icke, att striden skall föras om det ekonomiska, utan om det, som i högsta mening är rätt och sanning, och frågan om hvad presterna skola hafva i lön, den vill jag förtroendefullt lägga i statsmagternas hand utan att sjelf vilja hafva ett ord med i denna fråga.

Det fins dessutom ett annat skäl för att nu tänka på en sådan här ny löne reglering, nemligen det att staten redan har velat lägga hand på de redan af ålder köpta, donerade eller skänkta boställen till aflöning åt kyrkans presterskap. Det är bekant, att staten till krono öfverfört sådana till kyrkan donerade boställen och påstått att de äro statens egendom. Under de senare decennierna har ock statens domänstyrelse delvis lagt hand på boställsskogarnes afkastning, och församlingarna hafva numera ingalunda den frihet att bestämma deröfver, som lagutskottet här påstår. Skogarnes afkastning går delvis åt helt andra håll, till aflöning af helt andra tjänstemän än presterna; och församlingarna förmenas totalt att öfverenskomma huru de vilja med sina prester. De få icke ens för att hjälpa en nödstäld prest gifva honom ett understöd för att bringa honom ur en tillfällig förlägenhet, ty när sådant någon gång skett, så har han genast kommit under justitieombudsmannens åtal, när sådant anmälts. Derför är det så godt, att staten tager alltsammans och aflönar presterna.

Det fins för öfrigt ännu ett skäl till. I vår tid har man mera än någonsin betonat religionsfriheten, och jag tycker också för min del att *det* är ett önskemål att söka komma till, en fri kyrka i en fri stat, men dessa religionsfrihetssträfvanden synas mig hafva varit mera ensidiga än motiveringen i min motion. Ibland har det sett ut som om man med religionsfrihet menade frihet från all religion; understundom och oftare har det tett sig såsom om med religionsfrihet blott skulle menas frihet från statskyrkans inflytande. Emellertid har Riksdagen och särskildt denna kammare med välvilja omfattat alla framställningar

*Ang. ny löne-
reglering för
rikets pre-
sterskap.
(Forts.)*

Ang. ny löne-
reglering för
rikets pre-
sterskap.
(Forts.)

i den rigtning, som kunnat få namn och utseende af att gynna religionsfriheten. Då har jag tänkt, att det skulle finnas utsigt för att äfven statskyrkan skulle få njuta frukterna af denna gynsamma stämning för religionsfriheten, så att äfven den svenska kyrkan finge samma rätt, som dissenters nu faktiskt åtnjuta, nemligen att sjelf oberoende af främmande religionsbekännare få ordna sina inre angelägenheter. Att jag dermed icke afser att lägga någon magt i presterskapets händer, ber jag att nu få förklara för att fritaga mig från sådana invändningar. Jag ber att i det hänseende få påpeka, att jag redan för många riksdagar sedan motionerat om en utvidgning af kyrkomötet i den rigtning, att lekmännens antal skulle blifva dubbelt eller tredubbelt mot presternas. Dessa senare kunna mycket väl minskas till antalet i förhållande till lekmännen, ty kyrkan är icke presterskapet, utan kyrkan är församlingarna, och det är kyrkosamfundets rätt, som jag vill betona. Det är väl icke orimligt, att hvarje kyrkosamfund skall få fritt afgöra sina inre angelägenheter utan inblandning af främmande trosbekännare, men så är det dock icke nu.

Här i riksdagen sitta personer och lagstifta för svenska kyrkan, hvilka sjelfva ingalunda gilla statskyrkan såsom sådan och hvilka bevisligen arbeta på dess värsta, och som äro villiga att antaga hvilket förslag som helst, som går i rigtning att bryta ned eller rifva sönder det bestående. Derför är det, mine herrar, som jag satt mig emot hvarje förslag, som jag trott gå i denna nedrivande rigtning, men velat hafva fram allt hvad jag trott gå i uppbyggande och ordnande rigtning. Vi hafva katoliker i svenska Riksdagen. Vi hafva äfven baptister der, och jag är god vän med somliga af dem, så att ingen må taga anstöt af hvad jag nu yttrar. Vi hafva metodister och vi hafva sådana, som icke vilja veta af någon kyrka alls, åtminstone så vidt jag förstätt dem rätt. Icke kan det vara i sin ordning, att de skola stifta lag för vårt kyrkosamfund. Nej, det är icke mera i sin ordning än om jag skulle vara med och stifta lag för baptister och metodister i deras inre angelägenheter. Jag skulle för min del icke vilja detta och icke de heller. Derför må hvart och ett samfund lagstifta för sig sjelf.

Skulle detta mitt förslag nu gå igenom, så synes mig vägen vara banad för en dylik ordning. Denna blir visserligen icke genomförd härmed, men *ett* hinder är dock undanröjdt.

Nu skulle jag vilja se, huruvida det fins några som helst sympatier inom kammaren för en anordning i antydd rigtning och för att få veta detta, anhåller jag, herr talman, om proposition på bifall till motionen och afslag å utskottets betänkande.

Herr Ekman: Hela världen undrar, säger ett gammalt ordspråk, och jag har undrat mest, hvad den motion, som herr Redelius har framkommit med, skulle bära i sitt sköte. Jag har nu af de yttranden, som motionären haft, fått en liten ledning härutinnan, särskildt deraf att han talade om att det blifvit hål i botten på båten. Ja, det börjar blifva hål i botten på statskyrkan, och man vill derför hafva andra

till hjälp och förvandla den i vårt land faktiskt bestående, men ännu icke af lagen erkända frikyrkan till en statskyrka, på det att dessa båda statskyrkor må stödja hvarandra och, om den ena skulle vilja gå till botten, den andra måtte kunna uppehållas åtminstone ännu någon tid.

Jag är nu, såsom alltid förut, af den mening, att vi böra hafva en fri kyrka i en fri stat, och att detta icke endast skall vara ett vackert talesätt, som vi upprepa efter den store statsmannen Cavour, utan blifva en full verklighet.

Den förste talaren sade sig tro, att den tiden snart skulle komma, då en strid komme att utkämpas, icke mellan statskyrka och frikyrka, utan mellan kristendom och hedendom. Jag tror också, att vi med stora steg gå den tiden till mötes. Men jag tror på samma gång, att om segern då skall stanna på vår sida, på kristendomens sida, så måste också de kristna samfunden få framträda fritt, obundna af det ok, som en statskyrka alltid pålägger. Jag vill erinra herrarne om att det funnits en tid, då kristendomen vunnit sina skönaste segrar öfver hedendomen utan stöd af någon statskyrka, och jag är fullt öfvertygad om att den äfven nu i den förestående kampen skall bevisa sin verldsöfvervinnande kraft utan stöd af någon statsmagt. Vi stödja oss icke på så bräckliga rörstafvar, som räckas oss af statsmagten, utan på något helt annat, på den lefvande och trofaste Guden. Vissheten härom gör ock, att vi kunna med frimodighet draga fram äfven mot den nya hedendom, som i våra dagar visar sitt anlete.

Om jag ser på statskyrkans historia, finner jag, att den, om ock med åtskilliga vackra undantag, i det hela på det kristliga lifvet — och det är väl detta den kristna kyrkan skall föra fram — utöfvat ett nära nog förqvävande inflytande. Jag vill visst icke neka, att inom statskyrkan funnits utmärkta personligheter, som uträttat mycket godt. Men statskyrkan, såsom system betraktadt, har verkat hindrande och förlamande på den sanna religiositeten. — Hafva vi icke i vårt land fått kämpa tum för tum ända till den dag i dag är för att få den frihet, som vi behöfva, vi som stält oss på den lefvande och sanna kristendomens grund. Jag kan säga, att statskyrkans historia hittills varit en förföljelsehistoria. Jag torde icke behöfva anföra bevis därför. Jag hänvisar blott till statskyrkans historia här i Sverige. Jag vill tacksammt erkänna, att frihet mer och mer vunnits på senare tider. Men det är att märka, att statskyrkan endast nödd och tvungen lemnat denna frihet. Genom denna motion, om den blir bifallen, vill man nu förvandla frikyrkan till en statskyrka. Att det ovilkorligen måste gå derhän, om motionärens förslag antages, kan man förstå deraf, att de olika samfunden skola antaga af staten godkända församlingsföreståndare. Staten kommer således att lägga sig i utbildningen af frikyrkoläraryrket och trycka sin stämpel derpå. Frikyrkan, åter, skall såsom vedergällning erhålla sin aflöning från staten. — Jag vill dock hänvisa till de faktiska förhållanden, som finnas i vårt land. Det är säkerligen icke obekant för någon i denna kammare, att det pågått och ännu pågår en mycket stark rörelse i frikyrklig och frireligiös riktning. Man må

*Ang. ny löne-
reglering för
rikets pre-
sterskap.
(Forts.)*

Ang. ny löne-
reglering för
rikets pre-
sterskap.

(Forts.)

kalla dess anhängare baptister, metodister eller med något annat namn. Nog af en mächtig rörelse pågår. Det är icke blott några tusental eller tiotusental, utan hundratusental varma kristne, som stå inom dessa samfund. Hvad få nu dessa samfund göra och hvad hafva de gjort! Jo, rundt omkring i landet hafva de utan minsta hjälp från staten uppbyggt missionshus, predikolokaler och kyrkor, hvilkas värde uppgår kanske till en million kronor och säkert till åtminstone flere hundratusen kronor. De aflöna hundratals, ja tusental predikanter utan statens mellankomst. De göra det med glädje, och jag tror de fortfarande skola göra det med glädje. De vilja icke sälja den frihet de hafva och som de förvärfvat med mycket arbete äfven på lagstiftningens väg. De vilja icke sälja denna frihet mot att staten säger: vi skola aflöna edra predikanter, om vi blott få reglementera för edra församlingar och bestämma, att den och den församlingsföreståndare skolen I hafva men ingen annan. Vi vilja icke sälja våra förmåner, att sjelfva tillsätta våra församlingsföreståndare, och då jag nu säger *vi*, tror jag mig så väl känna huru landet ligger, att jag kan tala i allas namn. Om vi skulle sammankalla de frireligiöse elementen i vårt land och framställa den frågan: viljen I sjelfve fortfarande bekosta edra församlingsföreståndare, predikanter och kyrkor eller taga mot penninghjälp af staten med vilkor, att staten får ordna och reglementera för eder och säga, hvilka föreståndare I skolen hafva, så är jag öfvertygad om, att svaret skulle blifva ett alldeles bestämdt nej. Och hvarför? Jo, emedan det är klart, att man icke kan vilja åter ställa sig under statens skydd och ledning, när man en gång skilt sig från statskyrkan för att komma till den frihet, som man anser sig berättigad till och som är i öfverensstämmelse med Nya Testamentets församlingsordning. Den frihet, vi sålunda förvärfvat, kunna vi icke hafva lust att sälja för detta erbjudande, som väl kan synas välvilligt, nemligen att göra våra predikanter likställda med statskyrkans presterskap. Frikyrkornas predikanter hafva icke någonsin önskat en sådan likställighet, och anledningen härtill är den, att det skulle innebära den fria kyrkans död att antaga en sådan ordning. Helt annorlunda skulle förhållandet gestalta sig, om i vårt land, såsom t. ex. i Holland, staten, utan att på något sätt vilja ingripa reglerande med afseende å det religiösa arbetet, frivilligt lemnade understöd åt hvarje religiöst samfund, som befordrade statens syfte. Och statens syfte är väl förverkligandet af rätt och rättfärdighet, hvadan staten bör vara på det högsta intresserad af att få laglydiga och rättfärdiga medborgare. Är det nu så, att ett religiöst samfund befordrar denna sak, så kan ju staten, om den så vill, lemna något understöd. Ty icke är det nödvändigt, att man tillhör statskyrkan för att kunna befordra rätt och rättfärdighet. Det kan lika väl ske, om man är metodist eller baptist eller tillhör annat religiöst samfund. Vill staten säga: ni befordrar statens intressen och därför vill staten gifva så och så stort understöd för att hjälpa eder i edert arbete, då blir det en frivillig gåfva, som ställes till samfundets förfogande och med tacksamhet kan mottagas.

Hvad dissenters fordra är, hvad många gånger här i kammaren framstälts, att de måtte blifva befriade från utgifter till statskyrkans presterskap. Vi begära icke understöd från staten, men vi begära att blifva fria från att underhålla statskyrkans prester. Hafva dessa fortfarande samvete att af tiotusentals dissenters, som finnas i vårt land, taga mot lön och ersättning, må det vara deras ensak, men säkert är, att vi aldrig, för att slippa gifva dem detta bidrag, sälja vår frihet. Hellre skola vi fortfarande betala hvad oss åligger till statskyrkans presterskap — hvilket jag hoppas de frikyrkliga alltid gjort och fortfarande skola göra — än på något sätt sälja vår frihet i religiöst hänseende.

*Ang. ny löne-
reglering för
rikets pre-
sterskap.
(Forts.)*

Jag har ansett mig böra begagna detta tillfälle för att gifva uttryck åt den grundprincip, som gör sig gällande ibland de frikyrkliga samfundet, och jag tror, att någon kompromiss här är aldeles omöjlig.

I den form hr Redelii motion nu har — om den finge en friare form, kunde förhållandet blifva ett annat — ber jag, herr talman, få yrka afslag å motionen och bifall till utskottets förslag.

Herr *Hammarström* förklarade sig instämma med Herr Ekman.

Herr *Westerberg*: Herr talman, mine herrar! Jag ber att få begagna detta tillfälle att gifva den modige motionären på kalmarbänken mitt och flere dissenters varma erkännande för hans motion.

I viss mån har han bemött de skäl, lagutskottet anfört för afslag af hans motion. Ehuru det finnes två sidor, hvarifrån en sak kan ses, och lagutskottet ansett motionären alltför ensidig, tror jag dock, att rättvisan blott har en sida. Den kan icke vara tvåsidig, så att man kan hafva en sorts rättvisa för den svarande och en för den klagande och båda två få rätt. Jag hoppas därför att denna fråga i sinom tid kommer att lösas på den grundval motionären angifvit, nemligen på billighetens och rättvisans.

Motionären har i sin motion sagt, att »hvad lika och rätt är» bör den ene bevisa den andre. Det är denna grundprincip, som, jag är säker derpå, delas af såväl våra motståndare i statskyrkan som våra anhängare i det frireligiösa lägret. Vi hafva sålunda mycket gemensamt. Jag hoppas att, när frågan kommer att lösas, svårigheten icke kommer att hänga på det af lagutskottet angifna skälet — att hvarje utredning ernås genom att höra båda parterna, och hade det väl icke varit så omöjligt att få veta jemväl hvad dissenters önskade i detta syfte. Om lagutskottet icke sjelft härom kunnat skaffa sig upplysning, hade det bort tillmötesgå motionären genom att tillstyrka en skrivelse till Kongl. Maj:t, och då hade en komité kunnat tillsättas, der äfven dissenters blifva hörda.

Jag är en dissenter. Jag har utträdt ur statskyrkan. Jag står således fri och kan följaktligen här hafva tillfälle framlägga några upplysningar med afseende å dissenters och deras förhållande till prester-

Ang. ny löne-
reglering för
rikets pre-
sterskap.
(Forts.)

skapets aflöning. I den form motionen föreligger måste jag tala om dessa förhållanden, ty det är delvis en penningfråga och måste således upptagas från den sidan.

Under de sista sex åren har jag till statskyrkan utbetalt 1,440 kronor 30 öre, och allt det arbete, statskyrkan härför gjort åt mig, har varit att skriva ut två prestbevis för mina små pojkar, som skulle in i skolan. Något vidare besvär har statskyrkan icke haft för mig eller min familj. Det är således ganska dyra aktstycken dessa små lappar, som äro skrifna på ett par minuter.

Nu har motionären i sin framställning sagt, att då han väger de olika uppfattningar, som förefinnas inom statskyrkan och hos dissenters, så kommer han till en balans eller ett deficit, som består deri, att dissenters fortfarande skulle anse sig lida orätt (det står på sid. 18 i hans motion), och dock veta vi dissenters väl, hvad vi göra när vi blifva dissenters. Vi få icke rädas för lidanden, och jag tror att lidande för dissenters icke är så farligt, då vi hafva det gamla exemplet, att ju mera Israels folk förtrycktes, dess mer förökade det sig. Den, som icke vill vara med om lidanden, bör icke blifva dissenter. Alltså från »lidande till seger!»

Men jag ser en annan lösning af frågan, då lagutskottet framhållit, att prestens arbete är deladt på dels det kyrkliga, dels det sociala området, och motionären till och med förklarar, att presternas göromål äro lika mycket, ja kanske ännu mera, sociala än kyrkliga. Och om man anser, att prestens syssla icke bör vara någon sinekur, utan att han bör göra skäl för sitt bröd och sin aflöning, skulle man kunna fördela den och säga: så mycket betaldt får han för sitt kyrkliga arbete, och så mycket för sitt sociala.

Tänka vi nu oss, hur det arbete presten har att göra är fördeladt, så har han först och främst att troget följa från vaggan till grafven hvar och en individ, som kommer inom statskyrkans sköte. Han börjar med det lilla barnet vid dopet, sedermera går det och läser för presten vid hans konfirmationsundervisning, derpå har han att förvalta nattvarden, han gifter och han begrafver. Vid alla lifvets viktigare omständigheter och utvecklingsskeden är en presterlig förrättning förknippad. En del af dessa åligganden kunna anses såsom kyrkliga, en del såsom rent sociala. Hvad t. ex. konfirmationen vidkommer, så har den delvis urartat att blifva en social angelägenhet. För den unga flickan är den första nattvardsgången icke en introduktion till kyrkan i detta uttrycks fulla bemärkelse, utan en introduktion till balsalen; det kan åtminstone vara så, ehuru det icke alltid är så.

Hvad giftermålet vidkommer, kan det också anses såsom en social inrättning, ty om man är gift inför prest eller rådstufvurätt, så lär det dock vara en sak, som blott kommer att räcka för tiden och icke blir ett evighetsförhållande.

Hvad sedan angår sakramenten, så har åtminstone jag icke funnit i bibeln något stöd, hvarför prester skulle begjuta barn, eller prester skulle begrafva döda; i bibeln finnes icke något stöd därför.

Det återstår sålunda blott en sak, som vi dissenters gerna med-gifva, att presterna må göra, och det är just det rent sociala arbetet. Det lär ju vara svårigheten att på ett tillfredsställande sätt få detta ut-rättadt på landet, som gör, att man anser förevarande fråga »besvärande». Vi hafva många gånger klappat på än hos den ena än hos den andra myndigheten, men man vill icke röra vid den, och den är ju ock mycket vidtomfattande och besvärlig.

Ang. ny löne-reglering för rikets pre-sterskap.
(Forts.)

Jag har nu tänkt mig, att den der registrationen, der man an-tecknar födda, gifta och döda, d. v. s. mantalsskrifningen, mycket väl tills vidare kan utföras äfven af presterskapet, och att detta så väl af stats-kyrkans medlemmar som af dissenters skulle erhålla aflöning derför, en aflöning som dissenters skulle inbetala till staten. Jag tror icke någon dissenter skulle vilja sätta sig det ringaste mot detta. Men då jag hoppas och tror, att det andra arbetet för andans män är öfver-vägande, så borde väl en dissenter vara fritagen att betala för det, d. v. s. både från att betala till sådana lokalers uppförande, i hvilka han aldrig sätter sin fot, och från att betala lön för deras arbete, som förrätta tienst-göringen inom statskyrkans helgedomar, när han icke alls begagnar sig af deras tjenster i något afseende, vare sig i fråga om uppbyggelse eller lär-dom. I detta hänseende ställer sig frågan så: Gifver kejsaren det kej-saren tillhör, och Gudi det Gudi tillhör. Det är dissenternas program.

Herr Bülow: Icke heller jag kan underlåta att gifva mitt erkän-nande åt herr Redelii motion. Herr Redelius torde vara den förste statskyrkoprest i Sverige, som inom Riksdagen förordar aflöning åt fri-kyrkornas presterskap. Men han har icke begränsat denna aflöning eller det antal prester, som vi skulle kunna få. Jag tänker mig, att hvar och en, som komme litet af sig här i landet och som icke kunde skaffa sig en ordnad existens, skulle lockas af dessa 2,000, genast tänka: »der är ett fält», och så skulle han blifva frikyrkoprest; och antalet prester skulle blifva så oerhördt till slut, att svenska staten kanske icke stode ut med att aflöna alla dessa med 2,000 kronor hvar och en. Man skulle till och med kunna få riktiga äfventyrare in på det områ-det, så att man kanske finge anledning att tänka på direktör Sjövalles ord, då han hade ondt om aktörer: »De som spela röfvare i första akten, spela prester i den andra».

Herr Redelius är så försiktig i sin motion, att han icke vill att församlingarna skola aflöna alla dessa prester, såsom t. ex. då en fri-kyrkoförsamling förskaffar sig flere sådane, utan staten skulle aflöna dem. Han har nog tänkt sig, att om församlingarna skulle komma att aflöna presterna, skulle desse nog få sötebrödsdagar i Småland och Östergötland, men i Skåne skulle de svälta i hjel.

Herr Redelius säger, att han undrar, huru den grundsats, som han i sin motion accepterat, skulle taga sig ut i verkligheten, men han angifver icke något sätt, hvarpå frågan skulle lösas. Nej, den kan icke lösas på mer än ett enda sätt, och det är statskyrkans afskaffande och aflönande endast af sådana prester, som kunna få åhörare.

Ang. ny löne-
reglering för
rikets pre-
sterskap.
(Forts.)

Det är temligen tydligt, att Andra Kammaren i det skick, i hvilket motionen kommit fram, icke kan bifalla den. Men det hindrar dock icke, att man här kan välvilligt uttala sig om en så fördomsfri prest, som har vågat komma med ett sådant förslag. Skulle jag här våga uttala min enskilda önskan, så vore det den, att motionären, som antagligen blir medlem af nästkommande kyrkomöte, der ville väcka samma motion. Det kan väl hända, att han der blefve betraktad såsom en Saul, men är förslaget nu framkommet i svenska Riksdagen, så bör det också vara värdt att framkomma på kyrkomötet.

Jag har intet yrkande i frågan.

Herr Månsson: Då motionären yttrade sig, uttalade han den förhoppningen, att denna fråga, om den, såsom han befarade, fölle, skulle komma att falla framåt. Det var detta uttalande från hans sida, som föranledde mig att nu begära ordet. Jag tror nemligen icke, att det går att på det sätt, motionären föreslagit, föra denna fråga framåt, och jag kan icke anse, att vi äro mogna ännu att gifva ett sådant ömdöme om densamma, att vi vilja föra den framåt.

Att för det första ställa hela vårt presterskap och dess aflöning på stat, det tror jag icke att vi äro beredda att göra. Ty vi böra komma i håg, hvilka ofantliga utgifter det skulle medföra icke allenast i afseende å löneförhållandena utan äfven i afseende å pensionsförhållanden och dylikt. Derför kan jag icke, såsom sagdt, i närvarande stund vara med om att föra denna fråga framåt, liksom jag för öfrigt är öfvertygad om — och detta har jag äfven tyckt mig finna af yttrandena af de båda föregående talarne, den ene på stockholmsbänken och den andre på göteborgsbänken, hvilka icke syntes vara nöjda, åtminstone icke den ene, med förslaget — att, huru vi än vilja ordna denna sak, kommer det, så snart det skall vara tjenstemän på stat, icke att blifva någon allmän belåtenhet, utan det kommer alltid att finnas sådana, som blifva missnöjda, som icke vilja hafva dessa statens tjenstemän, utan komma att använda andra och därför utgå och bilda egna samfund. Det sätt, hvarpå herr Redelius vill hjälpa, hjälper alldeles icke, ty, som sagdt, det kommer alltid att finnas missbelåtna, som bilda nya samfund och skaffa sig egna lärare och predikanter. Det mål, man vill komma till, vinner man således icke på detta sätt.

Mig synes det vara klart, att antingen skola vi hafva en statskyrka, ett samfund, som vi vilja omhulda, och låta dem, som icke vilja det, vara fria som nu att gå sin egen väg, eller också måste vi, såsom den siste talaren påpekade, hafva det såsom i Amerika, d. v. s. att allt är fritt, att den som vill får predika och vinna de flesta åhörarne bäst han kan. Men jag tror icke, att vi äro mogna för sådant ännu, och icke heller, att det allmänna tänkesättet är sådant, att vi vilja föra denna fråga framåt.

Alltså, huru jag än ser denna sak, kan den icke *nu* gå framåt och allra minst på det sätt, som motionären föreslagit, nemligen att hvarje samfund skulle få lagstifta och afgöra sina angelägenheter, och

staten blott aflöna deras prester och predikanter. Är det rimligt att så styra till? Det kan väl aldrig i lifvet vara meningen, att dessa samfund skulle få sjelfva bestämma sina angelägenheter och ordna och reglera som de vilja, och att staten sedan skulle aflöna deras presterskap. Nej, som saken nu står, vill jag icke på något vis vara med om att föra den ur fläcken.

*Ang. ny löne-
reglering för
rikets pre-
sterskap.
(Forts.)*

Jag skall därför be, herr talman, att få yrka bifall till lagutskottets hemställan, då jag tror att utskottet i sitt utlåtande träffat det rätta och riktigt uttalat sig om denna fråga.

Häruti instämde herrar *Petersson* i Hamra, *Rydberg*, *Peterson* i Boestad och *Sjöberg*.

Herr Waldenström: Jag har icke mycket att tillägga i diskussionen om den nu föreliggande frågan, och det är först efter mycken tvekan, som jag beslutat mig för att säga något alls.

Statskyrkofrågan rycker med allt större och större magt fram icke allenast i vårt utan äfven i öfriga europeiska länder. Det blir allt mer och mer klart, att den sammankoppling af stat och kyrka, som nu består, hör till de allra svagaste punkterna i den nuvarande europeiska sociala organisationen. Förr eller senare måste man vara betänkt på att lossa de band, som nu förena dem med hvarandra och som hindra såväl den enes som den andres fria verksamhet. Ty det går nog icke i längden att t. ex. påtvinga personer kyrkliga handlingar, som de icke vilja hafva och i hvilka de icke se någon betydelse. Herrarne torde erinra sig, att vi här för icke länge sedan hade en fråga före, der herr Redelius kämpade för, att man fortfarande skulle påtvinga menniskor sådana kyrkliga handlingar.

Det går icke heller i längden att till underhåll af statskyrkans gudstjenst och presterskap taga bidrag af katoliker, af judar, af dissenters och af gudsföraktare. Ju längre man håller på dermed, desto svårare blir den krasch, som kommer att bilda slutet på det hela. Det går icke i längden att förlägga rätten att lagstifta för den lutherska kyrkan — lika litet för henne som för något annat kyrkligt samfund — till Riksdagen, som kan bestå icke blott af lutheraner utan äfven af katoliker, baptister, metodister och andra dissenters — ja, vi hafva ju i Riksdagen en jude och kunna få ännu flere.

Det går icke heller i längden att göra borgerliga förmåner i samhället beroende af den kyrkliga ställning en person intager, när denne person uppfyller de kvalifikationer för öfrigt, som man kan fordra af en hederlig och redbar medborgare.

Jag skall icke försöka bevisa dessa saker, ty jag tror att hvar och en skall inse, att de helt enkelt äro axiom.

Allt det nämnda är okristligt och onaturligt, och måste förr eller senare bort.

Att den kyrkligt-sociala frågan icke kan lösas på det sätt, motionären föreslagit, är uppenbart. Jag skall påpeka endast en punkt.

Ang. ny löne-
reglering för
rikets pre-
sterskap.
(Forts.)

Motionären säger, att om en statskyrkoförsamling af 2,000 medlemmar får af staten 2,000 kronor till underhåll åt sin prest, så borde en dis-senterförsamling, en metodist- eller baptistförsamling, bestående af 2,000 medlemmar, likaledes af statskassan erhålla 2,000 kronor till aflöning åt sin predikant. Men hvart skulle detta leda? Jo, till en förtviflad kapplöpning mellan de särskilda kyrkosamfunden att skaffa sig prose-lyter. Ställningen skulle derigenom blifva mycket sämre, än hvad den för närvarande är. Men icke allenast detta. Hvad motionären föreslagit skulle äfven blifva begynnelsen till införandet i de frikyrkliga samfun-den af samma andliga förfall, som för närvarande är rådande inom statskyrkan. Detta äro dock dessa penningar för ingen del värda. Om i en friförsamling prestens lönebidrag af staten skulle vara beroende af, huru många medlemmar han hade i församlingen, så frågas med skäl, huru det skulle vara möjligt att upprätthålla något slags kyrko-tukt. Nej, i sådant fall skulle alla frikyrkliga samfund snart blifva samma Babel, som statskyrkan nu är.

Då jag anser, att utgången af denna fråga icke kan blifva mer än *en*, så har jag icke något yrkande att göra. Jag har endast velat på-peka dessa förhållanden för att visa, att frågan är af mycket allvarlig beskaffenhet, och att den inom kort kräfver någon lösning, om det icke skall blifva stor bedröfvelse utaf.

Herr *Jakob Erikson* instämde häruti.

Herr Redelius: Bara ett ord till svar på hvad herr Ivar Måns-son sade, då han talade om det yttrande jag hade rörande rätten för de olika samfunden att sköta hvar och en sina angelägenheter. Jag trodde, att jag tydligt tillkännagifvit, att meningen icke kunde vara någon annan än vissa kyrkosamfundens *inre* angelägenheter, som icke röra något annat än samfundet sjelft, och att jag således icke menade någon lagstiftning jemförlig med Riksdagens för hela statssamfundets.

Härmed var öfverläggningen slutad. I enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner *dels* på bi-fall till utskottets hemställan och *dels* på afslag derå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Herr Redelius be-gärde likväl votering, hvilken ock företogs enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända voteringsproposition:

Den, som bifaller lagutskottets hemställan i utlåtandet n:o 29, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å nämnda hemställan, bi-fallit herr Redelii i ämnet väckta motion.

Omröstningen visade 166 ja mot 25 nej; varande alltså utskottets hemställan af kammaren bifallen.

§ 10.

Efter föredragning vidare af lagutskottets utlåtande n:o 30, i anledning af väckt motion angående förändrad lydelse af § 57 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, biföll kammaren hvad utskottet i nämnda utlåtande hemställt.

§ 11.

Föredrogs och lades till handlingarna lagutskottets memorial n:o 31, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande rubriken och ingressen till utskottets i andra punkten af dess utlåtande n:o 20 gjorda hemställan.

§ 12.

I ordningen förekom nu konstitutionsutskottets memorial n:o 6, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut vid behandling af *dels* utskottets utlåtande n:o 3 rörande Kongl. Maj:ts proposition n:o 28 med förslag till ändrad lydelse af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen, *dels* ock utskottets utlåtande n:o 4 angående väckta motioner om ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen äfvensom väckt motion om tillägg till Kongl. Maj:ts berörda förslag.

*Ang. ändrad
lydelse af §
13 R. O.*

Utskottet hemställde i detta memorial, att Första Kammaren måtte, med frånträdande af sina beträffande § 13 riksdagsordningen samt det utaf utskottet under 3:dje punkten i dess utlåtande n:o 4 vilkorligt föreslagna tillägg till samma § fattade beslut, antaga det af Andra Kammaren redan godkända förslag till ändrad lydelse af § 13 riksdagsordningen att hvilatill vidare grundlagsenlig behandling.

Efter uppläsande häraf hemställde herr talmannen, att kammaren måtte besluta lägga memorialet till handlingarna.

Herr Hedin, som inom utskottet varit af skiljaktig mening, begärde ordet och yttrade: Konstitutionsutskottet har icke använt den befogenhet, som utskottet eger enligt 63 § riksdagsordningen för att för kamrarna framlägga ett sammanjemkningsförslag mellan kamrarnes förut fattade skiljaktiga beslut. Konstitutionsutskottet har i stället, hvartill det saknar rätt enligt grundlagen, anmodat den ena af kamrarna att upphäva ett förut i laga ordning fattadt beslut. Ett sammanjemkningsbeslut kan icke komma till stånd, med mindre utskottet framlägger ett förslag till sammanjemkning, som af *båda* kamrarna godkännes. Med detta är således i sjelfva verket under en annan form förklaradt, att någon sammanjemkning icke kan ske, och att följaktligen frågan har förfallit. Denna fråga föreligger alltså icke till definitivt afgörande vid 1894 års riksdag, utan är härmed förfallen, hvaremot jag för min del icke har något att invända. Och jag instämmer därför i herr talmannens förslag, att Andra Kammaren må lägga utskottets memorial till handlingarna.

Ang. ändrad
lydelse af §
13 R. O.

Vidare anförde:

Herr Vahlin: Med anledning af hvad talaren på stockholmsbänken nu yttrat liksom ock med anledning af hvad som finnes anfördt i den reservation, han underskrifvit, skall jag tillåta mig anmärka, att föreskriften i 63 § riksdagsordningen derom, att ett utskott skall med sammanjemkningsförslag inkomma till begge kamrarne, alldeles icke innebära eller behöfver innebära, att begge kamrarne också skola i frågan ånyo fatta beslut. Den kammare, som af utskottets memorial inhemtar, att utskottet icke ifrågasatt, att kammaren skall frångå något förut fattadt beslut, har, enligt min uppfattning endast att lägga memorialet till handlingarna. Reservanterna hafva på ordalydelsen af denna § grundat en anklagelse mot konstitutionsutskottet, att det genom framläggande af det föreliggande sammanjemkningsförslaget gått åtminstone på sidan af grundlagen. Jag kan icke finna af paragrafens ordalydelse, att reservanterna haft skäl för denna anklagelse. Bestämmelserna i samma 63 § om huru förfaras skall, då en fråga behandlats af tillfälligt utskott, ger en ganska god vägledning för bedömande af betydelsen utaf det omtvistade ordet »sammanjemka». I sådana frågor kan, då kamrarne fattat olika beslut, den ena kammaren med frångående af sitt beslut antaga medkammarens, ock detta blir då Riksdagens beslut, utan att medkammaren vidare behöfver handlägga frågan. Jag anser att konstitutionsutskottet haft ett ganska godt stöd för sitt tillvägagående uti det förfaringssätt, som är föreskrifvet i senare delen af 63 §. Det torde dock i denna kammare finnas de, som anse att, äfven om utskottet icke i sitt sammanjemkningsförslag ifrågasatt, att kammaren skulle frångå sitt förut fattade beslut, utskottets hemställan likväl bort vara så formulerad, att den kunnat af denna kammare afslås. Detta afslag skulle då kunna grundas antingen derpå att kammaren icke godkände de vilkor, som af utskottet förelagts medkammaren och af denna blifvit godkända, eller att kammaren funne skäl att frångå sitt redan i frågan fattade beslut. Hvad det första alternativet beträffar, vill jag anmärka, att den ena kammaren icke har att döma öfver de vilkor, som af konstitutionsutskottet förelagts medkammaren, derom må denna sjelf döma; och hvad det senare alternativet angår, eller att en kammare borde lemnas tillfälle att frångå sitt förut fattade beslut, så anser jag, att den icke kan frångå ett beslut, såvida icke en bestämd hemställan derom inkommit från konstitutionsutskottet. Med den uppfattning i frågan, som jag hyser, anser jag, att konstitutionsutskottet fullt riktigt förfarit, då det så formulerat sin hemställan, att icke ens möjlighet lemnas till framställande af yrkanden, hvilka, såsom grundlagsstridiga, icke kunna upptagas.

Herr talman! Jag skall i likhet med den föregående talaren yrka, att kammaren måtte lägga utskottets memorial till handlingarna.

Herr vice talmannen Danielson: Jag är väsentligen förekommen af den siste ärade talaren och vill således helt och hållet instämma

med honom. Jag tror också, att Andra Kammaren icke kan göra annat än lägga memorialet till handlingarna. Jag skulle visserligen för min del hafva önskat, att beslutet i sjelfva hufvudfrågan utfallit annorlunda, men som saken nu föreligger, anser jag, att kammaren icke kan besluta annorlunda än att vidblifva sitt beslut och lägga memorialet till handlingarna, och yrkar jag dertill bifall.

*Ang. ändrad
lydelse af §
13 R. O.*

Herr Gustafsson: Här är ju icke annat yrkande gjordt, än att memorialet må läggas till handlingarna; men för detta yrkande äro olika motiv anförda, och för min del måste jag ansiuta mig till den förste talarens uppfattning i frågan. Min åsigt är, att konstitutionsutskottet i detta fall icke stödt sig på grundlagen, utan gått på sidan om densamma.

Hvad afsåg egentligen det beslut, som Andra Kammaren fattade i denna fråga? Vi visste, herr talman, alla, till hvilket beslut Första Kammaren kommit, vi visste att den antagit utskottets förslag, och därför röstade vi för reservationen, hvilket ju i realiteten var en mildare form för afslag. Det är ju så, att man aldrig tycker om de starka formerna. Men jag och, som jag tror, majoriteten af dem, som röstade för reservationen, skulle nog hafva aktat oss att rösta därför, om vi icke trott, att frågan derigenom förfallit. Det var vår öfvertygelse, att frågan aldrig grundlagsenligt skulle kunna afgöras annat än möjligen genom en sammanjemkning, som måste framläggas till *pröfning* i *båda kamrarne*. Men så tänkte icke konstitutionsutskottets ledamöter från Första Kammaren och några ur den Andra, utan de tyckte, att här är bäst att taga i tid, medan man kan få *något*, och därför tror jag det är som konstitutionsutskottets medlemmar kommit till det resultat, som här föreligger. Jag skall dock icke beklaga, om Första kammaren antager detta memorial, ty ett sådant beslut borde kunna väcka äfven den värste politiska sjuosofvare i verlden till insigt i fråga om sakens verkliga innebörd.

Jag skall icke göra något annat yrkande, än att memorialet må läggas till handlingarna.

Herr Bengtsson: Att det sammanjemkningsförslag, som af utskottet blifvit framställt, går på sidan af grundlagen kan jag icke förstå. I andra stycket af 63 § riksdagsordningen heter det: »Stanna kamrarne öfver någon fråga, deri ständigt eller i dess ställe särskildt tillsatt utskott sig yttrat, uti hufvudsakligen eller till vissa delar olika beslut, då skall utskottet söka att de olika meningarna, såvida möjligt är, sammanjemka och med förslag derom till kamrarne inkomma». Då frågas: har icke konstitutionsutskottet sammanjemkat meningarna, om man kan förmå Första Kammaren att biträda Andra Kammarens beslut. Att tolka ordet sammanjemkning på det sätt, att deraf nödvändigtvis skulle följa att båda kamrarne måste frångå sina förut fattade beslut och välja en medelväg, anser jag icke vara rätt. Det skulle nemligen kunna inträffa,

Ang. ändrad lydelse af § 13 R. O. att skillnaden mellan kamrarnes beslut vore så liten, att någon sammanjemkning i den bemärkelsen, att man ginge en medelväg, vore komplett omöjlig. Jag skall be att få anföra ett exempel. Då den kongl. propositionen i detta ämne i konstitutionsutskottet behandlades, framställdes af en ledamot det yrkande, att man skulle antaga den kongl. propositionen med den ändring, att antalet ledamöter af Andra Kammaren sattes till 230 i stället för 225, och att städerna tillförsäkrades 80 representanter i stället för 75, såsom Kongl. Maj:t föreslagit. Om nu detta förslag blifvit af utskottet antaget och sedermera af Första Kammaren godkänt, skulle man dock hafva kunnat tänka sig, att inom Andra Kammaren det yrkandet blifvit gjordt, att städerna, som för närvarande hafva 81 representanter, skulle få behålla detta antal. Om nu detta yrkande hade vunnit Andra Kammarens bifall, så frågas, huru skulle det hafva varit möjligt att sammanjemka ett sådant beslut med medkammarens utan att föreslå endera kammaren att afstå från sitt förra beslut och biträda medkammarens? Man kunde väl icke geru hafva framställt ett sådant sammanjemkningsförslag, att städerna skulle hafva $80\frac{1}{2}$ representanter.

Då herr Gustafsson nyss hade ordet, yttrade han, att de, som röstade för det Vahlinska förslaget, icke gjorde det därför, att de önskade dess antagande, utan emedan de hoppades, att frågan dermed skulle vara förfallen. Ja, det var en öppen och ärlig bekännelse, och jag får tacka honom därför. Men jag frågar: hade det då icke varit ärligare att direkt yrka afslag på Kongl. Maj:ts proposition än att yrka bifall till en reservation, som man icke ville hafva. Af detta uttalande kan jag icke finna annat, än att en del af de personer, som yrkat bifall till reservationen, endast gjort detta för att lägga ut en snara för andra. Att de sjelfve fastnat i den snara de utlagt kan ju vara förargligt nog. Men då det nu skett, få de väl finna sig deri och söka taga sig bättre i akt en annan gång.

Jag har ingenting vidare att tillägga, utan skall endast anhålla, att kammaren måtte lägga memorialet till handlingarna.

Herr Elowson: Jag har inom konstitutionsutskottet biträdt det sammanjemkningsförslag, som af utskottet framlagts, och jag har gjort det i den öfvertygelsen, att jag dermed följde grundlagens föreskrift. Det är, som herrarne väl veta, så, att en sammanjemkning af skilda meningar kan åstadkommas på åtminstone tvenne olika sätt. Det kan gå så till, att hvardera kammaren afstår något af sin mening, men det kan också gå till på det sättet, att den ena kammaren frånträder sin mening helt och hållet och biträder den Andra Kammarens mening. Jag kan exemplifiera detta genom någonting, som är mycket vanligt i matematiken. Det kan inträffa der, att det blir fråga om att tvenne punkter skola sammanföras i ett läge. Detta kan gå till på det sättet, att båda punkterna röra sig mot hvarandra, tills de sammanfalla. Men det kan äfven gå till så, att den ena punkten är fix och den andra rör sig mot den förra tills den med honom sammanfaller. Äfven

detta är ju ett sammanförande, och jag tror, att den bilden är fullt tillämplig på ifrågavarande fall. Man har här sammanfört två skilda meningar till *en*. *Ang. ändrad lydelse af § 13 R. O.*

Nu hafva några stött sig på den pluralisform, som finnes i 63 § riksdagsordningen, att det skall framställas förslag till båda kamrarne. Ja, utan tvifvel har utskottet kunnat, om det så velat, intaga en hemställan till Andra Kammaren, men denna hemställan hade icke kunnat innehålla någonting annat, än att kammaren skulle vidhålla sitt en gång fattade beslut eller något dylikt.

Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på, att 63 § riksdagsordningen handlar icke endast om konstitutionsutskottet, utan om alla utskott. Och kamrarne hafva redan vid flera tillfällen godkänt sådant förfaringssätt som detta beträffande lagutskottet. År 1868 inkom lagutskottet med ett memorial n:o 43. Kamrarne hade fattat olika beslut angående en viss föreslagen ändring i gällande kommunalförfattningar. Utskottet hemställde i nämnda memorial, »att Andra Kammaren ville förena sig i Första Kammarens i denna del fattade beslut». Denna hemställan blef af Andra Kammaren bifallen den 11 maj. Detta är fullkomligt analogt med hvad som här skett. Samma dag hade lagutskottet inkommit med ett memorial n:o 44. Det handlade om kamrarnas skiljaktiga beslut rörande lagstiftningen om ränta på ränta. Der hemställde utskottet, »att Andra Kammaren ville med frångående af sitt ifrågavarande beslut antaga utskottets i förenämnda utlåtande afgifna och af Första Kammaren bifallna förslag till författning». Denna hemställan blef af Andra Kammaren afslagen, men icke af formella utan af fullt sakliga skäl. Om herrarne taga kännedom om debatten i kammaren den 11 maj nyssnämnda år, så kunna herrarne finna, att alla talare, som yrkade afslag, gjorde det af sakliga skäl, men icke på grund af någon formel oegentlighet. Denna sistnämnda fråga bragtes till votering i Andra Kammarne, som beslöt med 103 röster mot 24 att afslå utskottets förslag.

Dessutom ber jag få erinra derom, att kammaren för några minuter sedan behandlade ett ärende af liknande art. Lagutskottet hade i sitt memorial n:o 31, med anledning deraf att kamrarne i en lagfråga fattat olika beslut, hemställt, »att Första Kammaren ville godkänna förslagets rubrik och ingress med de af Andra Kammaren beslutade ändringar och sålunda jemväl för sin del i likhet med Andra Kammaren antaga följande lag» o. s. v. Första Kammaren skulle således der antaga hvad Andra Kammaren förut antagit. Jag finner dessa precedensfall alldeles analoga med det nu förevarande. För min del kan jag därför icke finna, att konstitutionsutskottet gått på sidan om grundlagen, och får för den skull hemställa, herr talman, att memorialet må läggas till handlingarna.

Herr Hedin: Nej, den siste talaren har uppenbarligen ej läst lagutskottets memorial n:o 31. Lagutskottet har icke uti detta memorial gjort hemställan till Första Kammaren om att upphäfva ett redan

Ang. ändrad lydelse af § 13 R. O. fattadt beslut, utan lagutskottet har hemställt, att Första Kammaren måtte fatta beslut i saken, hvilken den förr icke gjort. Lagutskottet har här blott haft att yttra sig angående en af Första Kammaren beslutad återremiss. Dermed har lagutskottet enligt min tanke gått litet längre än det bort, då det tillika med sin uppmaning till kammaren att i frågan fatta beslut gör en hemställan, huru detta beslut bör utfalla. Men detta är en fråga, som helt och hållet är skild från den, som nu är före, då konstitutionsutskottet föreslagit Första Kammaren att uti en sak, der kammaren förut fattat beslut, upphäfva detta och biträda Andra Kammarens beslut.

Till den siste talaren vill jag för öfrigt säga, att hvarken liknelser, hemtade från matematiken, eller någon lagutskottets praxis, äfven om han för den kunde upprepa flera fall än han gjort, kunna gent emot grundlagens tydliga bud öfvertyga mig om, att icke konstitutionsutskottet i detta fall gått på sidan om grundlagen.

Representanten för Falun och efter honom talaren på skånebanken hafva haft till sitt enda argument, att detta *är* ett sammanjemkningsförslag. De hafva icke visat, att det är så, men de hafva ersatt denna brist genom att oupphörligt upprepa ordet »sammanjemkningsförslag». Nu veta de emellertid, att här icke föreligger ett sammanjemkningsförslag, utan en hemställan från konstitutionsutskottet till Första Kammaren att frångå sitt beslut, och här föreligger alltså icke hvad grundlagen föreskrifver, nemligen ett förslag till kamrarne, hvaröfver båda kamrarne skola besluta. Vidare hafva de begge talarne oupphörligen sagt, att de anse, att det är så eller så, men hvad grundlagen säger om den saken, det hafva de icke brytt sig om. Representanten på skånebanken yttrade, att det icke vore klokt att på grund af en ringa skiljaktighet låta förslaget falla, men det är här icke fråga om, huruvida det är klokt eller icke att få förslaget hvilande, utan det är fråga om grundlagsenligheten af konstitutionsutskottets förfarande och huruvida det är möjligt att på detta sätt få förslaget hvilande till slutlig behandling vid 1894 års riksdag.

Talaren på skånebanken motsade sig för öfrigt sjelf på ett märkligt sätt. Han började med att kalla detta förslag ett sammanjemkningsförslag, men mot slutet af sitt yttrande frågade han, huru det skulle hafva varit möjligt för konstitutionsutskottet — att här göra en sammanjemkning! Jag har icke annat yrkande att göra, än att kammaren måtte lägga memorialet till handlingarna, hvarmed jag är ganska belåten, då härmed icke detta förslag i ämnet blir hvilande till 1894 års riksdag.

Herr Lilienberg: Den siste talaren har utan tvifvel rätt i sin uppfattning i fråga om det betänkande af lagutskottet från i år, som nyss blifvit citeradt af herr Elowson. Det är, som han sade, en helt annan sak, som afhandlas i det nyssnämnda betänkandet. Men i sjelfva saken — om jag så får kalla den, fastän den rör en formel fråga -- får jag säga, att jag i allt väsentligt instämmer i hvad herr Elowson yttrat.

Jag medgifver, att det varit mera egentligt, om konstitutionsutskottet formulerat sitt förslag på annat sätt och ingått med framställning till begge kamrarne. Utskottet säger dock uttryckligen, att här är meningen att göra ett sammanjemkningsförslag. Jag hemställer nu, att kammaren måtte betrakta det som ett sådant och lägga det till handlingarna. Jag vet icke, om det är nödigt att yttra något i anledning af herr Gustafssons anförande. Han menade, att de, som röstade för herr Vahlins reservation, i sjelfva verket menat ett afslag på hela frågan; men så mycket får jag säga, att det åtminstone icke var *min* mening, utan när jag röstade för reservationen, önskade jag lifligt, att den måtte få framgång.

*Ang. ändrad
lydelse af §
13 R. O.*

Häruti instämde herrar *Andersson* från Malmö och *Zotterman*.

Herr Romberg: Jag ber endast få fästa kammarens uppmärksamhet derpå att, i fall man fasthåller så strängt vid att den sammanjemkning, som omtalas i 63 §, har den betydelse, att hvardera kammaren skall frånträda något af hvad den beslutat och på detta sätt närma sig den andra kammarens mening, på det att dessa begge meningar måtte sammanfalla, så kommer man ovilkorligen ibland till rena orimligheter. Pondera att här är fråga om tvenne olika beslut af kamrarne i så måtto, att t. ex. denna kammare hade beslutat, att stadsrepresentanterna i Andra Kammaren skulle utgöra 81, som det för närvarande är — och det finnes ju faktiskt många här i kammaren, som uttalat en sådan mening, att det vore lämpligt att i detta hänseende stanna vid status quo — och Första Kammaren beslutat fastställa antalet till 80; jag vill då fråga de herrar, som ovilkorligen hålla fast vid den mening, att en sammanjemkning endast får komma i fråga, der begge de olika åsigtarna mötas på en mellan dem liggande punkt, huru en sammanjemkning då skulle vara möjlig? Det är ju orimligt att i detta fall *icke* någon sammanjemkning skulle kunna ega rum, men att deremot en sådan väl skulle vara möjlig, i fall den ena kammaren beslutat att sätta antalet till 81 och den andra till 79.

För öfrigt ber jag få instämma med den siste ärade talaren i det afseendet, att äfven jag, då jag röstade för det Vahlinska förslaget, verkligen önskade, att det under närvarande förhållanden skulle blifva Riksdagens beslut.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad samt efter af herr talmannen i sådant afseende gifven proposition lades memorialet till handlingarna.

§ 13.

Skedde föredragning af konstitutionsutskottets utlåtande n:o 7, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af § 16 regeringsformen äfvensom motion om tillägg till samma § och § 86 regeringsformen.

Ang. lagstiftningsåtgärder till församlingsfrihetens betryggande. Uti en inom Andra Kammaren väckt, till utskottets behandling öfverlemnad motion, n:o 158, hade herr V. Vahlin och herr P. Andersson i Högkil återupptagit sitt vid 1890 års riksdag väckta förslag om införande i grundlagen af bestämmelse till församlingsfrihetens betryggande.

Motionärerna hade föreslagit, att Riksdagen måtte besluta följande förändrade lydelse af 16 § regeringsformen:

»Konungen bör rätt och sanning styrka och befordra, vrångvisa och orätt hindra och förbjuda, ingen förderfva eller förderfva låta, till lif, ära, personlig frihet och välfärd, utan han lagligen förvunnen och dömd är, och ingen afhända eller afhända låta något gods, löst eller fast, utan ransakning och dom, i den ordning, Sveriges lag och laga stadgar föreskrifva; ingens fred i dess hus störa eller störa låta, ingen från ort till annan förvisa; ingens samvete tvinga eller tvinga låta, utan skydda hvar och en vid en fri utöfning af sin religion, såvidt han icke derigenom störer samhällets lugn eller allmän förargelse åstadkommer. Konungen låte en hvar blifva dömd af den domstol, hvarunder han rätteligen hörer och lyder.

Ej må det förmenas svenske medborgare att sammankomma för öfverläggning i allmänt eller enskildt ärende. De föreskrifter, som erfordras till förekommande af missbruk af denna församlingsrätt, meddelas i lag, som stiftas af Konungen och Riksdagen gemensamt.»

I enahanda syfte har herr J. Mankell i en likaledes inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 173, föreslagit, att Riksdagen ville för sin del till hvilande för vidare grundlagsenlig behandling besluta:

dels att mellan de i § 16 regeringsformen förekommande orden »ingen från ort till annan förvisa» och »ingens samvete tvinga» måtte införas följande tillägg: *ingen hindra i församlingsfrihetens utöfvande, dels* och att till församlingsfrihetens ytterligare betryggande måtte i § 86 regeringsformen införas detta tillägg:

Med församlingsfrihet förstås svenske mäns rättighet att utan föregående anmälan eller tillstånd sammankomma för öfverläggning om allmänt eller enskildt ärende samt att med öfverläggningen fortfara, så länge intet mot lag stridande förekommer. Närmare bestämmelser i afseende på denna rätts utöfvande meddelas genom lag, som stiftas i den ordning § 87 mom. 1 regeringsformen föreskrifver.

Utskottet hemställde emellertid:

1:o) att herrar Vahlins och Anderssons motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda;

2:o) att icke heller herr Mankells motion måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Häremot hade reservationer anmälts:

af herrar *Ljunyman, Bengtsson, Björkman, Boström* i Bodbyn, *Dahn, Johnsson* i Bollnäs, *Wikstén* och *Vahlin*, som ansett att utskottet bort med anledning af motionerna hemställa,

»det Riksdagen måtte antaga nedanstående förslag till ändrad lydelse af § 86 regeringsformen att hvilatill vidare grundlagsenlig behandling:

Ang. lagstiftningsötgärder till församlingsfrihetens betryggande.

§ 86.

1. Med tryckfrihet förstås hvarje svensk mans rättighet att, utan några af den offentliga magten i förväg lagda hinder, utgifva skrifter, att sedermera endast inför laglig domstol kunna tilltalas för deras innehåll, och att icke i annat fall kunna därför straffas, än om detta innehåll strider emot tydlig lag, gifven att bevara allmänt lugn, utan att återhålla allmän upplysning. Alla handlingar och protokoll i hvad mål som helst, de protokoll undantagna, som uti statsrådet och hos Konungen i ministeriella ärenden och kommandomål föras, må ovilkorligen genom trycket kunna utgifvas. Ej må tryckas banko- och riksgäldsverkens protokoll och handlingar rörande ärenden, hvilka böra hemliga hållas.

2. Med församlingsfrihet förstås svenske mäns rättighet att sammankomma för öfverläggning om allmänt eller enskildt ärende samt att med öfverläggningen fortfara, så länge intet mot lag stridande förekommer. Närmare bestämmelser i afseende på denna rätts utövande meddelas genom lag, som stiftas i den ordning, 87 § 1 mom. stadgar;

af herr *Elowson*;

samt af herr *Hedin*, som ansett, att utskottet med anledning af herr *Mankells* motion bort tillstyrka ett tillägg till § 86 regeringsformen, dock med den skiljaktighet från motionärens förslag, att i grundlagen ej komme att införas något ovilkorligt förbud mot bestämmande i eventuel lag om församlingsrätten af *anmälnings*-skyldighet i vissa fall, hvadan tillägget borde erhålla följande lydelse:

»Med församlingsfrihet förstås svenske mäns rättighet att *utan föregående tillstånd* sammankomma» (o. s. v. lika med motionärens förslag).

Efter det till en början utskottets under *punkten 1:o* gjorda hemställan blifvit uppläst, begärdes ordet af

Herr *Ljungman*, som yttrade: Jag skall anhålla, att båda punkterna måtte föredragas på en gång.

Med anledning häraf lät herr talmannen nu uppläsa jemväl *punkten 2*, hvarefter ordet ånyo lemnades till

Herr *Ljungman*, som nu anförde: Jag skall be att få hemställa om bifall till den reservation, som afgifvits af flertalet af denna kammares ledamöter i konstitutionsutskottet. Det sätt, hvarpå reservanternas formulerat sitt tillägg till 86 § regeringsformen, öfverensstämmer fullständigt med syftet af herrar *Vahlins* och *P. Anderssons* motion och i

Ang. lagstiftningsåtgärder till församlingsfrihetens betryggande.

hufvudsak äfven med syftet af herr Mankells motion. Jag tror, att kammaren kan bifalla detta förslag i förhoppning, att det i en framtid också skall blifva lag. Helt visst är det icke lämpligt, att, såsom nu är förhållandet, en så vigtig del af lagstiftningen, som den ifrågavarande, är beroende af Konungens ekonomiska lagstiftningsrätt i stället för att hemfalla under 87 § 1 mom. regeringsformen, hvilket senare skulle erbjuda väsentliga fördelar. En förändring i det syfte, reservanterna föreslagit, skulle utan tvifvel blifva till nytta, icke minst för regeringen.

Jag yrkar derför, herr talman, bifall till reservationen.

Herr Mankell yttrade: Då flertalet af denna kammares ledamöter i konstitutionsutskottet i viss mån reserverat sig till förmån för min motion, i hvad densamma afser en förändrad lydelse af 86 § regeringsformen, så torde det vara öfverflödigt att ingå i någon vederläggning af de skäl, på hvilka konstitutionsutskottet stödt sitt afstyrkande. Dessa skäl äro dessutom af den beskaffenhet, att jag trotsar äfven ett ganska skarpt hufvud att i dem kunna tillrätafinna den logiska tråden och deraf draga en slutsats. Jag vill derför icke upptaga kammarens tid med ett försök i det hänseendet — ett försök som i allt fall skulle blifva fruktlöst.

Hvad reservationen beträffar, så hafva genom densamma tre punkter blifvit fastslagna, nemligen för *det första*, att församlingsfriheten bör betryggas genom ett stadgande i grundlagen, för *det andra*, att i detta stadgande böra intagas föreskrifter om det sätt, på hvilket lagstiftningen rörande församlingsrättens utöfvande bör ske, och för *det tredje*, att den lämpligaste platsen för ett sådant stadgande är i regeringsformens 86 §, näst efter stadgandet om tryckfrihetens betryggande.

Enligt min åsigt innebära dessa tre punkter en god utveckling af denna fråga och förbereda för framtiden en lycklig lösning af densamma. Jag har derför allt skäl att vara belåten med denna del af reservationen. Detta är deremot icke alldeles förhållandet med afseende å dess innebörd i öfrigt. Ty de ärade reservanterna hafva ur mitt förslag till ordalydelse uteslutit just de uttryck, som skulle innebära det betryggande för församlingsfriheten, nemligen bestämmelsen att för sammanträden ej skulle erfordras *föregående tillstånd eller anmälan*, hvarigenom enligt min åsigt stadgandet först skulle erhålla sin egentliga betydelse.

I afseende på dessa uttryck gör jag icke anspråk på någon slags uppfinnareära och behöfver således i afseende på dem icke hysa någon berättigad eller oberättigad faderskärlek. Jag har genom dem helt enkelt velat häfda det beslut, som fattades af 1862—1863 års Riksdag beträffande anmälningsskyldighetens upphäfvande — ett beslut som sedermera i vederbörlig ordning stadfästes af regeringen, ehuru derefter samma regering kränkte detsamma genom den bekanta ordningsstadgan för rikets städer och den tillämpning af densamma, som sedermera egt rum. Emellertid vill det synas, som nuvarande regering och Riksdag samt måhända äfven denna kammare vuxit ifrån den frisinnaade upp-

fatning och det förtroende till svenska folkets laglydighet, som genom upphäfvande af anmälningsskyldigheten vid 1862—1863 års riksdag ådagalades.

Vid sådant förhållande skulle det för mig ligga närmast till hands att helt enkelt yrka bifall till min motion. Men då jag icke vill för mycket splittra meningarne och då det i allt fall här endast kan bli fråga om en opinionsyttring — med hvilken Andra Kammaren nu, liksom blott allt för ofta, får låta sig nöja, enär Första Kammaren nog lär komma att afslå reservationen — vill jag inskränka mig till avslutning till herr Hedins reservation, enligt hvilken åtminstone orden *utan föregående tillstånd* skulle införas i momentet, men anmälningsskyldigheten fortfarande bibehållas. Mer än väl inser jag dock, att äfven med denna ordalydelse samma trakasserier skulle kunna utöfvas af myndigheterna som hittills, och då vore i det hela icke mycket vunnet. Jag vill likväl, som sagdt, genom att sluta mig till herr Hedins reservation hafva uttalat min mening, men skall, så vida jag icke får understöd för min åsigt, ej framställa något yrkande.

*Ang. lagstiftnings-
sätgärder
till församlings-
frihetens
betyggande.*

(Forts.)

Herr Elowson: Det synes mig som om motionärerna, äfven om de icke nått det åsyftade målet, dock genom sina motioner åstadkommit mycket godt. Efter den utredning, som frågan om församlingsrätten nu fått, torde det nemligen icke vidare kunna sättas i fråga, att icke densamma måste anses såsom någonting alldeles gifvet, hvilket det hädanefter icke torde falla någon in att bestrida.

Jag begärde emellertid ordet egentligen för att fästa kammarens uppmärksamhet på något, som förekommer i konstitutionsutskottets motivering, och mot hvilket jag vill inlägga en gensaga. I nu föreliggande utlåtande är nemligen intaget hvad 1890 års konstitutionsutskott yttrade med anledning af herrar Vahlins och P. Anderssons i Högkil då väckta motion, och deri heter det — å sid. 6 af nu föreliggande utlåtande — följande: »Äfven om lagstiftaern emellertid ansett nödigt att i grundlagen uttryckligen garantera församlingsrätten och för den skull i § 16 regeringsformen upptagit densamma bland de öfriga derstädes berörda allmänt medborgerliga rättigheterna, skulle detta i och för sig ej hafva lagt något hinder i vägen för att församlingsfriheten kunnat blifva närmare bestämd genom föreskrifter, meddelade af Konungen på grund af den honom enligt § 89 regeringsformen tillkommande lagstiftningsmagt.»

Sålunda har 1890 års konstitutionsutskott uttalat och majoriteten af 1892 års konstitutionsutskott upprepat den mening, att de föreskrifter om allmänt medborgerliga rättigheter, som omnämnas i § 16 regeringsformen, skulle kunna blifva närmare bestämda genom Konungens ekonomiska lagstiftningsrätt. Detta synes mig vara ett mycket betänkligt uttalande, mot hvilket jag vill inlägga min gensaga. Det heter t. ex. i 16 §: »Konungen bör rätt och sanning styrka och befordra.» Detta synes mig vara en förpligtelse, en konungaförsäkran, och jag har svårt att föreställa mig, det konstitutionsutskottet kan på allvar mena, att Konungen

Ang. lagstiftningsåtgärder till församlingsfrihetens betryggande.

(Forts.)

genom en ekonomisk lagstiftning skulle kunna åstadkomma någon närmare bestämmelse derom. Det heter också i 16 §: »ingen afhända låta något gods, löst eller fast, utan ransakning och dom, i den ordning Sveriges lag och laga stadgar föreskrifva.» Detta är en medborgerlig rättighet af ganska stor betydelse, och konstitutionsutskottet skulle nu mena, att denna rättighet skulle kunna närmare bestämmas af Konungen genom en ekonomisk lagstiftning, som måhända gjorde sjelfva rättigheten mer eller mindre illusorisk.

Utskottet säger vidare: »Regeringsformens 16 §, som förutsätter att der omnämnda rättigheter kunna begränsas, meddelar nemligen ingen bestämmelse om huru sådana begränsningar skola fastställas. Huruvida dessa kunna bestämmas af Konungen ensam eller äro underkastade Konungens och Riksdagens gemensamma beslutanderätt, detta beror på förhållanden, som ej beröras i denna §, hvilken alls icke afser att uppdraga någon gräns mellan Konungens och Riksdagens magt. För den skull kan ej heller saknaden i grundlagen af ett allmänt erkännande af församlingsfriheten i något som helst afseende betraktas såsom orsak till att, enligt motionärernas förmenande, genom Konungens lagstiftning vissa inskränkningar i densamma utöfning blifvit gjorda.»

För min del kan jag emellertid icke i § 16 finna en antydning om några förutsättningar, att der omnämnda medborgerliga rättigheter kunna begränsas. De kunna visserligen ändras, naturligtvis i den ordning grundlagen föreskrifver, men att de skulle kunna begränsas genom Konungens ekonomiska lagstiftningsrätt, det är en lära, som synes mig oerhörd, och jag vill därför icke låta tillfället gå mig förbi utan att deremot nedlägga en gensaga.

Beträffande sjelfva saken lär det väl nu få anses afgjort, att församlingsrätten är en af svenska medborgarnes allmänna rättigheter, och för att lagstifta derom skulle enligt mitt förmenande fordras samverkan mellan Konung och Riksdag. Jag anser icke lämpligt, att denna dyrbara rättighet bestämmas genom en ekonomisk lagstiftning af Konungen, utan det behöfs vanliga lagstiftningsåtgärder af Konung och Riksdag för att betrygga den, för att begränsa den.

Missbruk kunna ju ega rum, och bestämmelser deremot böra därför finnas, men de böra antagas af Konung och Riksdag. Möjligen skulle det kunna tillgå på det sätt, att inom Riksdagen väcktes förslag om en lag, som reglerade församlingsrätten, och denna lag kunde sedan af Kongl. Maj:t godkännas.

Jag har icke biträdt reservationens ordalydelse hufvudsakligen af det skäl, att inom utskottet voterades icke mellan denna formulering och rent afslag, utan om en annan formulering. Denna är måhända något bättre än den nu föreliggande, men jag vill icke trötta kammaren med att här uppläsa densamma, utan jag vill endast gifva till kännas, hvarför jag icke slutit mig till reservationens ordalydelse.

Jag håller sålunda före, att en lagstiftning om församlingsrätten bör vara gemensam för Konung och Riksdag, och detta är hufvudsaken,

samt att sådant kan vinnas möjligen derigenom att inom Riksdagen framläggas ett lagförslag, som sedermera godkännes af Kongl. Maj:t. Sådant har skett förut och kommer utan tvifvel att ske äfven hädanefter. Jag vill särskildt fästa uppmärksamheten på, att för några år sedan framlades af Kongl. Maj:t ett förslag till lagstiftning angående döfstumundervisningen. Deri föreslogs endast att Riksdagen skulle bevilja de medel, som erfordrades, och ingenting annat. Riksdagen hemställde emellertid, att frågan skulle behandlas såsom vanlig lag, och detta medgafs sedermera af Kongl. Maj:t. Så kan äfven ske i detta fall.

Ang. lagstiftningsåtgärder till församlingsfrihetens betryggande.
(Forts.)

Jag har nu icke något särskildt yrkande att framställa, men jag kommer att ansluta mig till det, som bidrager till frågans utgång i den riktning, att Konung och Riksdag komma att gemensamt lagstifta i afseende å församlingsrätten.

Härmed var öfverläggningen slutad. Herr talmannen gaf propositioner först på bifall till utskottets hemställanden och derefter på afslag derå och bifall i stället till herr Ljungmans m. fl. vid utlåtandet fogade reservation; och fann herr talmannen den senare propositionen vara besvarad med öfvervägande ja. Som votering likväl begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som, med afslag å konstitutionsutskottets hemställanden i utlåtandet n:o 7, bifaller den af hrr Ljungman m. fl. vid utlåtandet afgifna reservation, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets öförmälda hemställanden.

Omröstningen utföll med 96 ja och 93 nej; och hade kammaren alltså beslutat i enlighet med ja-propositionens innehåll.

§ 14.

Slutligen föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande n:o 8, i anledning af väckt motion om tillägg till gällande bestämmelser i riksdagsordningen rörande val till Riksdagens Andra Kammare.

Om tillägg till gällande bestämmelser rör. val till Andra Kammaren.

I detta utlåtande hemställde utskottet under *punkten 1:*

att ifrågavarande, inom Andra Kammaren af herr *P. G. Petersson* i Brystorp afgifna motion, n:o 175, i hvad den afsåge att andra söndagen i september månad, måtte bestämmas såsom gemensam valdag för val till riksdagsmän i Andra Kammaren, icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Om tillägg till
gällande be-
stämmelser
rör. val till
Andra Kam-
maren.
(Forts.)

I fråga härom anförde nu:

Herr Petersson i Brystorp: Herr talman! Utskottet har erkänt lämpligheten af gemensam valdag för hela riket, men har icke kunnat godkänna mitt förslag, att den skulle bestämmas till den 2:dra söndagen i september månad. De skäl utskottet anført för sin mening äro efter min uppfattning ganska underhaltiga. Utskottet säger: »Många skulle nemligen på grund af sin religiösa öfvertygelse anse sig ej kunna deltaga i riksdagsmannaval, som anställdes å söndag, och valförrättare, som kunde hysa dylika betänkligheter, skulle mot sin öfvertygelse blifva tvungna att då tjenstgöra». — Jag kan icke förstå, hvad det skulle inverka på deras religiösa öfvertygelse, om de skulle hafva en valsedel i fickan och lägga den i valurnan. Då skulle de möjligen kunna hafva lika stora betänkligheter mot att stoppa en kungörelse i fickan och lemna den i sakristian för uppläsning. Arbetet är ju i båda fallen enahanda. — Hvad beträffar den omständigheten, att ordförande i kommunalstämma skulle kunna hysa betänkligheter att förrätta riksdagsmannaval på söndag, så kan jag icke fatta en sådan tankegång. Ty skulle han hafva sådana betänkligheter, kunde han omöjligt låta välja sig till ordförande i kommunalstämman. Ty det inträffar ju fall, då han är skyldig att på söndagen hålla kommunalstämma, och den ena stämman är väl icke mera föraktlig än den andra.

Hufvudskälet, hvarför man icke vill hafva gemensam valdag på en söndag, synes vara det, att arbetare och mindre jordbrukare — jag säger med afsigt *mindre* jordbrukare — skola, så vidt möjligt är, förhindras från att deltaga i riksdagsmannaval. De kunna nemligen icke komma till valförrättningen och afgifva sina röster, så framt icke valet förrättas på en söndag.

Då, såsom utskottet erkänt, redan nu riksdagsmannaval kunna förrättas på söndag, och sådana val skett och försiggått utan oro och betänkligheter, så anhåller jag om afslag å utskottets hemställan och bifall till min motion.

Herr Ljungman: I motsats till den föregående talaren får jag yrka bifall till utskottets hemställan. Här ha ofta i kammaren varit förslag före att få en gemensam valdag. Men alla förslagen hafva strandat på den omständigheten, att man icke kunnat ena sig om hvilken dag, som härför skulle blifva bestämd. En sådan dag, som tillfredsställer en ort, tillfredsställer icke en annan, och så är det äfven nu. Jag tror derför, att herr Petersson i Brystorp får trösta sig öfver att att hans motion icke kan vinna framgång vid denna riksdag. Jag anhåller om bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes icke. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Under *punkten 2* hemställde utskottet, att Riksdagen i anledning af herr Peterssons motion i de delar,

som icke genom utskottets hemställan under punkten 1 blifvit besvarade, måtte till hvilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga följande förslag till ändrad lydelse af

On: tillägg till gällande bestämmelser rör. val till Andra Kam-maren.
(Forts.)

Riksdagsordningen.

§ 18.

(Nuvarande lydelse:)

Konungens befallningshafvande — — — — — skyndsamt kringläsa.

(Föreslagen lydelse:)

Konungens befallningshafvande — — — — — skyndsamt kringläsa.

I kungörelse om omedelbara val i valkrets, som består af flera kommuner, skall valförrättaren tillika bestämma viss dag före valets afslutande, inom hvilken valprotokollen skola till valförrättaren insändas. Hafva å sålunda bestämd dag valprotokollen från hela valkretsen icke inkommit, låte valförrättaren felande protokoll skyndsamt infordra.

För kallelse till elektorval — — — — — stadgadt är.
Der elektorval hållet är — — — — — utdrag af valprotokollet.

För kallelse till elektorval — — — — — stadgadt är.
Der elektorval hållet är — — — — — utdrag af valprotokollet.

Efter uppläsande häraf anförde:

Herr Wester: Herr talman! Jag instämmer fullkomligt med motionären och utskottet deruti, att man, så vidt ske kan, bör vidtaga åtgärder för att förekomma att genom kommunalstämмоordförandes församling de röstegande beröfvas sin rättighet att delta i riksdagsmannaval; men jag kan derför icke vara med om det förslag, som här framställts för att vinna rättelse i nämnda hänseende. Det har framhållits, att kommunalordförande skulle understundom hafva försummat att skicka in valprotokoll. Så har verkligen skett, men jag vågar påstå att det hör till sällsyntheterna. Under de 26 år, som nuvarande riksdagsordning gällt, har jag hållit nästan alla riksdagsmannaval inom den domsaga, jag har om händer, och jag kan icke påminna mig, att en kommunalordförande någon gång underlåtit att inskicka valhandlingar. Men deremot har det flera gånger händt, att de trott sig fullgöra sin skyldighet genom att inskicka de statistiska tabeller, som de fått

Om tillägg till
gällande be-
stämmler
rör. val till
Andra Kam-
maren.
(Forts.)

från vederbörande sig tillsända — och icke valprotokollen. Detta har rättats på det sättet, att jag enskildt skrifvit och infordrat valprotokollen.

I § 18 riksdagsordningen föreskrifves, att valförrättaren skall kungöra tid och ort för valet. Der står icke uttryckligen att han, jemte tiden och orten för valet i kommunerna, också skall kungöra tiden för valets afslutande. Men jag tror icke, att jag misstager mig om jag säger, att alla valförrättare uti kungörelsen, på samma gång de kungöra tiden för valet i kommunerna, äfven sätta ut den tid, då valet skall afslutas; och detta därför att menigheten skall veta den tid, från hvilken räknas fatalier i afseende på besvär. Nu har utskottet föreslagit, att § 18 skulle erhålla ett tillägg af innehåll, att valförrättaren skulle i den kungörelse, som utfärdas om omedelbart val, utsätta en viss dag före valets afslutande, inom hvilken kommunalordföranden skulle insända valprotokollet, och tillika föreslagit att, derest icke valprotokollen inkommit från alla kommunerna, domaren eller valförrättaren skulle »felande protokoll skyndsamt infordra». Genom detta tillägg skulle följden blifva, att man finge utsätta viss tid för protokollens insändande, i regeln lika lång, som den man nu bestämmer för valets afslutande, och sedermera tid för valets afslutande, så lång, att domaren skulle kunna hinna att infordra felande valprotokoll och kommunalordförande skulle få tid att inskicka det.

Jag tror icke att nu ifrågasatta åtgärd är behöflig, och icke heller att den skulle gagna så mycket, som den komme att föranleda olägenheter derigenom, att slutakten för valet komme att i icke oväsentlig mån fördröjas, i synnerhet uti mellersta och norra delarne af riket. Ty då valförrättaren skall infordra valprotokoll, måste han försäkra sig om bevis, att han fullgjort denna skyldighet. Han kan icke ens skriva med posten till en kommunalordförande, utan för att få bevis måste han använda kronobetjeningen. Då hemställer jag till herrarne sjelfva — herrarne känna bättre förhållandena i orterna uppe i landet än jag — hvilken tid det måste åtgå dertill.

Jag tror som sagdt icke, att allt detta är behöfligt. Ty om, såsom det är sagdt och framhållet, kommunalordförandes försumlighet beror på okunnighet eller möjligen lojhet, och om, såsom utskottet i anledning häraf sagt, genom en påminnelses införande uti kungörelsen denna försumlighet skulle förebyggas, så behöfves ej det grundlagsstadgande, som utskottet föreslagit, enär underrättelse i saken kan, efter mitt förmenande, på ett mycket enkelt sätt tillställas kommunalordförandena. Det kan ske på det sättet, att jemte de formulär till statistiska uppgifter, som vederbörande kommunalordförande nu erhålla, tillställas dem formulär till valprotokoll, och på dessa tryckes underrättelse, att *de skulle inskickas till valförrättaren*. Härigenom finge kommunalordförandena i hvarje fall veta, både huru protokollet borde uppsättas och att det skulle till valförrättaren insändas. Jag är öfvertygad att kommunalordförandena skulle lika pligttroget skicka in valprotokollen, som de nu insända de statistiska uppgifterna.

Det är icke min mening, att sådana formulär till valprotokoll skulle vara förbindande för dem och att de skulle vara skyldiga att begagna sig af desamma. Efter kommunallagarne kan icke något sådant åläggas dem. Men om man skickade formulär, skulle detta vara en tillräcklig påminnelse för dem att göra sin skyldighet i detta fall.

Om tillägg till gällande bestämmelser rör. val till Andra Kam-maren.

(Forts.)

Om återigen det är meningen med ett sådant stadgande som det här föreslagna att förebygga, att protokollen icke inskickades af tredska eller annan anledning, hvad det må vara, vill jag påpeka, att denna försumlighet — om jag så får benämna det — hos kommunalordförande icke hjälpes genom detta stadgande. Ty vilja de förekomma, att rösterna i en kommun skola beräknas vid riksdagsmannaval, stå dem andra utvägar till buds: de skicka in protokoll, men göra dem till formen sådana, att de måste kasseras.

Då således motionen egentligen afser att fästa uppmärksamheten på en försumlighet, som någon gång gör sig gällande hos kommunalordförandena, och då rättelse kan, såsom jag nyss föreslagit, ske genom en sådan valprotokollsblankett, hvarom riksdagsordningen icke behöfver tala, anhåller jag om afslag å utskottets förevarande hemställan.

Herr Lilienberg: Herr talman! Jag är i allt väsentligt ense med herr Wester, men icke hvad beträffar förslaget att sända formulär till protokoll till kommunalordförandena. Detta anser jag vara ganska oegentligt, ty man bör väl kunna antaga, att kommunalordförandena äro personer, som sjelfva kunna affatta sådana protokoll.

Herr Petersson i Brystorp: Af föregående talare har intet annat skäl för afslag blifvit framställt, än att ett bifall till förevarande framställning skulle medföra ett fördröjande af valets afslutande. Jag tycker emellertid att, då valet skola ske inom september månads utgång, man har ganska god tid på sig till riksdagens början. Jag anser, att det icke utgör något skäl, att det möjligen skulle dröja 8 eller 14 dagar längre med rösternas sammanräknande. Herrarne torde väl icke kunna frångå det orimliga deri, att just i en enda hand, i en kommunalstämmoordförandes hand, valets utgång kan ligga. Jag har sett exempel på, att så har skett, och att det skett hvarken med kommunens i fråga eller med de öfriga till samma valkrets hörande kommunernas vilja. Att något måste göras i saken, är min fullkomliga öfvertygelse, och jag kan icke veta, på hvilket annat sätt någon rättelse skulle kunna vinnas än derigenom, att kommunalstämmornas ordförande blifva ålagda att inkomma med valprotokoll. Jag tror, att egennyttan verkligen kan mången gång göra sig gällande, och jag vill härå framdraga ett exempel. Just inom mitt valdistrikt vid sista valet var det ordföranden i en kommunalstämma, som var min motkandidat. I hans egen kommun fick jag ungefär dubbelt så många röster som han. Men hvad hände? Jo, han inskickade icke något valprotokoll. Detta är ett bevis på att något bör göras i saken. Jag har icke något annat yrkande att göra än om bifall till utskottets förslag.

Om tillägg till
gällande be-
stämmelser
rör. val till
Andra Kam-
maren.

(Forts.)

Herr Edelstam: Herr talman, mine herrar! I likhet med herr Wester har äfven jag haft tillfälle att vid alla de val, som förrättats efter år 1866, såsom domhafvande handlägga valen inom en domsaga, och jag har under dessa år icke mer än ett par gånger funnit, att kommunalordförande underlåtit att inskicka protokoll. Visserligen har det någon gång händt, att ordförande i kommunalstämma endast ifyllt och insänt de blanketter rörande valet, som böra inskickas till statistiska byrån; men jag har i sådant fall tillskrifvit kommunalordföranden och anhållit om insändande af protokoll, och detta har också medfört önskad påföljd. Hvad beträffar det, som herr Petersson nyss nämnde om att en kommunalordförande afsigtligt underlät att inskicka protokoll på grund af egennyttiga motiv, ber jag få erinra, att det kan hända, att äfven om domhafvanden inforrdar det rätta protokollet, vare sig skriftligen eller genom kronofogde eller länsman, kommunalordföranden ändå underlåter att insända detsamma. Domhafvanden kan ju icke tvinga honom att skriva ett protokoll, och icke heller kronofogde eller länsman. Om kommunalordföranden verkligen vill underlåta att insända protokoll, så tror jag icke att den åtgärd, som konstitutionsutskottet här i sitt utlåtande föreslagit, har någon verkan. Icke heller tror jag att det skulle vara lämpligt att, på sätt herr Wester nyss nämnde, utsända formulär till protokoll, ty jag tror att hvar och en kommunalstämмоordförande är så vuxen sin plats, att han kan uppsätta detta icke synnerligen svåra protokoll. På de skäl, herr Wester anført, yrkar jag, herr talman, afslag å såväl utskottets hemställan som å motionen.

Herr Wester: Med anledning af talarens på blekingebänken yttrande, att han icke fann det lämpligt att utsända formulär till valprotokoll, emedan det skulle stöta kommunalordförandena, som nog visste att fullgöra sina skyldigheter, ber jag få erinra, att jag betonade, att man icke borde ålägga ordförandena att begagna dessa formulär, utan att de endast skulle vara en underrättelse för dem, huru de borde uppsätta protokollet, tillika med anvisning om, att protokollet borde insändas, och jag kan icke finna, att deruti skulle ligga något orätt eller något stötande. Den ärade talaren ansåg, att kommunalordförandena icke behöfva denna anvisning. Ja väl, jag har all möjlig hög tanke om kommunalordförandena, men ett faktum är dock, att åtskilliga valprotokoll, som inkommit vid riksdagsmannaval, varit till formen origtiga och därför måst kasseras. Jag tror och vill icke tro annat, än att detta har kommit utaf okunnighet om huru protokollen borde uppsättas. Om sålunda kommunalordförandena få ett formulär sig tillsänt, kan jag icke finna, att vidtagandet af en sådan anordning skulle innebära något för dem sårande. Det förhåller sig alldeles på samma sätt med formulären till de statistiska uppgifter, som de skola lemna. Jag har aldrig hört, att någon kommunalordförande stött sig på, att vederbörande tillsänt honom formulär till dessa uppgifter. Man skulle ju icke heller behöfva utsända sådana formulär, utan i stället utfärda en författning, som stadgade, att uppgifterna borde se ut så och så, och sedan låta

ordföranden i kommunalstämmorna uppsätta dem sjelfva. Men näppligen skulle kommunalordförandena tacka för en sådan anordning och ej heller de myndigheter, som hafva att bearbeta det statistiska materialet.

Om tillägg till gällande bestämmelser rör. val till Andra Kam-maren.
(Forts.)

Herr Beckman: Herr talman! I likhet med den föregående tälaren håller jag det för lämpligt, att på det sätt, han föreslagit, formulär till valprotokoll utsändas. Att det verkligen behöfves, derom kan man lätt öfvertyga sig. Om man undersöker förhållandena, skall man finna, att det icke så sällan inträffar, att origtigt valprotokoll inkommer. Jag tillät mig också vid föregående riksdag väcka förslag i detta syfte.

Deremot hyser jag betänkligheter mot antagandet i den här föreslagna formen af det förslag, som af konstitutionsutskottet framlagts. Jag tror nemligen, att ett sådant stadgande skulle vålla betänkligt uppskof i fråga om valets afslutande.

Man finner måhända detta mitt uttalande egendomligt, om man erinrar sig, att jag förliden riksdag sjelf väckte ett förslag i liknande syfte, hvilket endast i afseende på formen var något skiljaktigt; men detta beror helt enkelt derpå, att det då icke gälde dess införande i grundlag, utan i en *vallag*. Det fins nemligen enligt min uppfattning två olika slags bestämmelser, som röra val, nemligen sådana, som äro af den vikt, att de böra inflyta i grundlagen, och sådana, som visserligen kunna vara fördelaktiga att ha i en särskild vallag, men som icke ega grundlagsbestämmelsens natur. De kunna dock vara synnerligen nödiga för att klargöra och leda vederbörandes förhållande i afseende på valet. — Men det finnes icke ännu i vårt land någon sådan lag, någon sådan konstitutionel stadga, hvori skulle införas dessa *nära* grundlagen stående bestämmelser, hvilka dock icke äro af natur att böra inflyta i grundlagen. Funnes en sådan vallag, så skulle jag naturligtvis alldeles afgjort yrka på afslag, för att i stället en sådan punkt som den nu föreslagna måtte der inflyta. Då sådant för närvarande icke kan ske, skall jag icke göra något yrkande. Jag har endast velat fritagga mig från att anses dela den uppfattningen, att man bör belamra grundlagen med likt och olikt och der införa bestämmelser, som faktiskt icke äro af någon väsentlig betydelse.

Herr Månsson: Herr talman! Som kammaren nogsam törde erinra sig, var det en af de svåraste anmärkningar, eller fel eller hvad man nu vill säga, som förekommo vid de allmänna valen år 1888 och, som jag tror, äfven vid det sista allmänna valet, att nemligen kommunalstämmoordförande underlåto att inskicka valprotokoll till valförrättaren. Det har visat sig, att detta just hände vid val, der rösterna voro något så när lika fördelade kandidaterna emellan, då det sålunda kunde bero på en kommunalstämmoordförande, en valförrättare i en kommun att på det sättet ingripa i afgörandet af riksdagsmannavalet. Att detta är en sak, som bör afhjelpas, synes mig vara tydligt, och under flera föregående riksdagar hafva också sträfvanden visat sig att åstadkomma en ändring till det bättre i detta hänseende. Andra Kam-

Om tillägg till
gällande be-
stämmelser
rör. val till
Andra Kam-
maren.
(Forts.)

maren har också förut åtminstone en gång — möjligen två gånger, jag minnes icke säkert — bifallit ett förslag, liknande det här föreliggande.

Jag tillåter mig att såsom min mening uttala, att detta förslag är både enkelt och praktiskt och bör kunna hafva den verkan med sig, derest det antages, att vi slippa sådana missgrepp, som förekommo år 1888. När så är, synes det mig, som om kammaren borde antaga det samma.

Det är nu visserligen sant, att äfven andra fel kunna genom kommunalstämmoordförändenas förvällande blifva begångna. De kunna skrifva origtiga protokoll. Men jag ber att få framhålla, att kommunalstämmoordförändena vid sin sida hafva tvenne justeringsmän i och för protokollets justerande. Att ett *uppsåtligt* fel härvid skulle blifva begånget, är sålunda endast möjligt under den förutsättningen, att dessa tre personer skulle komma öfverens derom. Men detta förefaller dock bra otänkbart. Deremot är det både tänkbart och genom erfarenheten bekräftadt, att ordförande i kommunalstämma kan hafva ett riktigt protokoll, som han tills vidare låter ligga uti sin byrålåda; finner han så, att vid valet hans mening icke kommer att blifva gällande, skrinlägger han det helt enkelt. Något dylikt skulle genom ifrågavarande stadgande blifva förekommet.

Med anledning af hvad jag sålunda haft äran anföra, anhåller jag att få yrka bifall till konstitutionsutskottets föreliggande förslag.

Herr *Sjöberg* instämde häruti.

Herr *Wester*: Konstitutionsutskottet har i sitt här framlagda förslag framhållit, att det går ut på att förekomma *försumlighet* hos kommunalordförande.

Den siste talaren har, såvidt jag förstod, tagit upp en helt annan del af saken, nemligen *tredska* hos kommunalordförande. Jag får med anledning häraf fästa uppmärksamheten derpå, att om det föreliggande förslaget också antages, kan det icke råda bot för sådan *tredska*. Förslaget innehåller nemligen, att i fall valprotokoll icke inkomma, »låte valförrättaren felande protokoll skyndsamt infordra». Valförrättarens åtgärd är efter detta förslag — om det skulle blifva grundlag, som skall tolkas efter ordalydelsen — blott, att han skall »skyndsamt infordra felande protokoll.» Men det finnes icke ett ord om, *huru* han skall få in dessa protokoll i händelse af *tredska* hos kommunalordföranden. — Sålunda kan jag icke finna, att genom detta förslags antagande skulle afhjelpas det fel, som den föregående talaren påpekat.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt herr talmanen till proposition upptagit de olika yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 15.

Herr statsrådet m. m. friherre *F. von Essen* aflemnade Kongl. Maj:ts propositioner till Riksdagen:

angående ändring i tiden för ekonomiska besigtningars hållande; och med förslag till ändrad lydelse af §§ 52 och 59 i nådiga förordningen angående bevilning af fast egendom samt af inkomst den 14 september 1883.

Dessa kongl. propositioner begärdes på bordet och bordlades.

§ 16.

Till bordläggning anmäldes konstitutionsutskottets utlåtande n:o 9, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af § 23 riksdagsordningen.

Detta ärende skulle å föredragningslistan för nästa sammanträde uppföras framför de ärenden, som blifvit två gånger bordlagda.

§ 17.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes klockan 2 37 e. m.

In fidem

Hj. Nehrman.

Rättelse:

I Andra Kammarens protokoll n:o 4,
sid. 6, rad 5 nedifrån, *står*: sådan förfaringsätt omöjligen.
läs: sådant förfaringsätt ju möjligen.

I Andra Kammarens protokoll n:o 7,
sid. 7, rad 16 uppifrån, *står*: lagutskottet, med
läs: lagutskottet. Med

I Andra Kammarens protokoll n:o 22,
sid. 35, rad. 10 och 9 nedifrån, *står*: hafva inflytandet, att
läs: hafva annat inflytande, än att